

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN BOŞNAK ÖĞRENCİLERİN
KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Merima ISANOVIĆ
2501181626

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK

İstanbul - 2021

ÖZ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN BOŞNAK ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Merima ISANOVIĆ

Kelime öğrenme stratejileri yabancı bir dili öğrenmenin temelini oluşturan önemli bir yerdedir. İnsanlar temel bir gramer bilgisi ile birkaç şey anlatabilirler fakat kelime bilgisi olmadan hiçbir şey anlatamaz.

Bu araştırmada Boşnak öğrencilerin Türkçe öğrenirken hangi stratejileri ne kadar kullandıklarını belirlemek üzerine durulmuştur. Araştırma 2020-2021 eğitim döneminde Türkçe eğitimi gören/görüş öğrencilerden oluşmaktadır. Çevrimiçi ortamda yapılan ankete 210 öğrenci katılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket Oxford (1990) ve Schmitt (1997)'den derlenen 25 sorudan meydana gelmektedir. Elde edilen verilerin analizi için SPSS 21 programı kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimleyici, Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney-U testleri ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin en çok kullandıkları strateji Sosyal Stratejiler olurken en az kullandıkları strateji ise bilişsel stratejiler olmuştur. Katılımcıların yaşlarına göre sosyal strateji kullanmalarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Öğrencilerin eğitim durumu, cinsiyet ve Türkçe düzeylerine göre kullanılan stratejilerde anlamsal bir farklılık görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Bosna Hersek'te Türkçe, Sözcük Öğrenimi, Sözcük Öğrenme Stratejileri, Kelime Öğrenme Stratejileri.

ABSTRACT

VOCABULARY LEARNING STRATEGIES UTILIZED BY BOSNIAN STUDENTS WHOLEARN TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Merima ISANOVIĆ

Vocabulary learning strategies are the basis of learning a foreign language. People can tell a few things with a basic knowledge of grammar, but without vocabulary, they cannot say anything.

This research focuses on determining which vocabulary learning strategies Bosnian students use while learning Turkish. The research consists of students who study Turkish in the 2020-2021 academic year. 210 students participated in the online survey.

The questionnaire used in the research consists of 25 questions compiled from Oxford (1990) and Schmitt (1997). SPSS 21 program was used for the analysis of the obtained data. The obtained data were analyzed by descriptive, Kruskal Wallis-H and Mann Whitney-U tests.

As a result of the research, while the most used strategy by Bosnian students who learn Turkish as a foreign language was Social Strategies, the strategy they used least was cognitive strategies. Significant differences were found in the use of social strategies according to the ages of the participants. There was no semantic difference in the strategies used according to the educational status, gender and Turkish level of the students.

Keyword: Teaching Turkish as a Foreign Language, Turkish in Bosnia, Turkish in Bosnia and Herzegovina, Vocabulary Learning, Vocabulary Learning Strategies.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Bosna Hersek'te bulunan ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Boşnak öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerinin belirlenmesi ve değerlendirmesi üzerinedir. İnsanların bilgilerini, duygu ve düşüncelerini aktarmalarının en önemli aracı dildir. Bir dil öğrenirken kişilerin dil öğrenme amacı uğrunda aylarını ve yıllarını kullanması gerekmektedir. Her bireyin dil öğrenme süreci farklı ilerler bu sebeple kişilerin hem doğuştan hem çevresel faktörlerden hem de kullanacakları kelime öğrenme stratejilerine göre öğrenme süreci farklılık göstermektedir. Kişilerin kendilerini iyi bir şekilde ifade edebilmesi için ifade etmek istedikleri dili de bir o kadar iyi öğrenmeleri gerekmektedir. Dil öğreniminin temeli ise kelime öğreniminden geçmektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problemler ve alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Dil, kelime, kelime öğrenimi ve kelime öğrenme stratejileri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın deseni, evren ve örneklem, çalışma grubu hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise araştırmaya katılan öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin belirlenmesi, yorumlanması üzerinedir.

Bu araştırmanın tamamlanma aşamasına kadar yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK'e, araştırma verilerinin toplanmasına yardımcı olan Saraybosna'da bulunan Yunus Emre Enstitüsü'ne ve son olarak bana bu eğitim hizmetini sağlayan ve araştırmanın yapılmasına temel olan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklarına teşekkür ederim.

Merima ISANOVIC

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	3
1.1.Araştırmanın Amacı	3
1.2.Araştırmanın Önemi.....	4
1.3.Problem	5
1.3.1.Alt Problemler.....	5
1.4.Sayıtlar	5
1.5.Sınırlılıklar.....	5
1.6.Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2.1.Dil Nedir?.....	7
2.1.1. Dilin Önemi.....	10
2.1.2.Temel Dil Becerileri.....	11
2.1.2.1.Konuşma.....	12
2.1.2.2.Okuma.....	12
2.1.2.3.Dinleme.....	14
2.1.2.4.Yazma.....	15
2.2.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.....	15
2.2.1.Osmanlı Dönemi Bosna Hersek'te Türkçe Öğretimi	18
2.2.2.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Seviyeleri	20
2.3.Bosna Hersek'te Bulunan Üniversitelerin Türkoloji Bölümleri	22
2.4.Türkiye'nin Bosna Hersek'te Kurduğu Bazı Kurumlar	23
2.5.Kelime Nedir?	23
2.6.Dil Öğreniminde Kelime Hazinesinin Önemi.....	25
2.7.Literatür Taraması.....	26
2.7.1. Sözcük Öğretimi İle İlgili Yapılan Çalışmalar	26
2.7.2.Kelime öğrenme stratejileri ile ilgili yapılan çalışmalar	28

2.8.Kelime Öğrenme Stratejileri	29
2.8.1.Oxford'un Öğrenme Stratejileri Tanımı	31
2.8.1.1.Oxford'un Kelime Öğrenme Stratejileri Sınıflandırması.....	31
2.8.1.2.Oxford'un Bellek Stratejileri Sınıflandırması.....	31
2.8.1.3.Oxford'un Telafi Stratejileri Sınıflandırması.....	33
2.8.1.4.Oxford'un Bilişsel Stratejiler Sınıflandırması	36
2.8.1.5.Oxford'un Üstbilişsel Strateji Sınıflandırması.....	38
2.8.1.6.Oxford'un Duyuşsal Strateji Sınıflandırması.....	41
2.8.1.7.Oxford'un Sosyal Stratejiler Sınıflandırması.....	43
2.8.2.Schmitt'in Kelime Öğrenme Stratejisi Tanımı	44
2.8.2.1.Schmitt'in Belirleme Stratejileri Tanımı.....	45
2.8.2.2.Schmitt'in Sosyal Stratejiler Tanımı.....	46
2.8.2.3.Schmitt'in Bilişsel Stratejiler Tanımı	47
2.8.2.4.Schmitt'in Bellek Stratejileri Tanımı	48
2.8.2.5.Schmitt'in Üstbilişsel Stratejiler Sınıflandırması	49
2.8.3.Gu ve Johnson (1996) Sınıflandırması.....	50
2.8.4.Nation (2001) Sınıflandırması.....	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
YÖNTEM.....	52
3.1. Araştırma Deseni.....	52
3.2. Evren ve Örneklem	52
3.3. Çalışma Grubu	53
3.4. Veri Toplama ve Analiz	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	58
BULGULAR VE YORUM.....	58
4.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Kelime Öğrenme Stratejilerine Dair Bulgular ve Yorumlar	58
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	66
Sonuçlar	68
Öneriler	69
KAYNAKÇA	70

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Oxford (1990) Zihinsel bağlar kurma stratejileri	32
Tablo 2. Oxford (1990) Zihinde resim ve sesleri kullanma stratejileri.....	33
Tablo 3. Oxford (1990) Detaylı gözden geçirme stratejileri	33
Tablo 4. Oxford (1990) Eyleme geçme stratejileri	33
Tablo 5. Oxford (1990) Zekice tahminde bulunma stratejileri.....	34
Tablo 6. Oxford (1990) Yazma ve konuşmadaki sınırlamaların üstesinden gelme stratejileri.....	35
Tablo 7. Oxford (1990) Pratik yapma stratejileri	36
Tablo 8. Oxford (1990) İleti almak ve göndermek stratejileri.....	37
Tablo 9. Oxford (1990) Analiz ve muhakeme stratejileri.....	37
Tablo 10. Oxford (1990) Girdiler ve çıktılar için altyapı oluşturma stratejileri	38
Tablo 11. Nation (2001) kelime öğrenme stratejileri sınıflandırması	51
Tablo 12. Ankete katılan öğrencilerin cinsiyetleri	53
Tablo 13. Ankete katılan öğrencilerin seçtikleri anket dili.....	53
Tablo 14. Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımları	54
Tablo 15. Ankete katılan öğrencilerin eğitim durumları	54
Tablo 16. Ankete katılan öğrencilerin Türkçe düzeyleri	55
Tablo 17. Ankete katılan öğrencilerin Türkçe öğrenirken zorlandıkları konular Hata!	
Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 18. Ankete katılan öğrencilerin İngilizce bilme durumları	55
Tablo 19. Ankete katılan öğrencilerin Almanca bilme durumları Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 20. Ankete katılan öğrencilerin bildikleri diğer diller Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 21. Ankette bulunan kelime öğrenme stratejilerinin güvenilirlik testi Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 22. Öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini kullanma oranları	58
Tablo 23. Ankette bulunan bellek stratejileri sorularına verilen cevapların oranı.....	59
Tablo 24. Ankette bulunan belirleme stratejilerine verilen cevapların oranı.....	60
Tablo 25. Ankette bulunan bilişsel stratejileri verilen cevapların oranı	62
Tablo 26. Ankette bulunan üstbilişsel stratejilere verilen cevapların oranı.....	63
Tablo 27. Ankette bulunan sosyal stratejileri verilen cevapların oranı	64
Tablo 28. Katılımcıların Kelime Öğrenme Stratejilerinin Yaşa Göre İncelenmesi. Hata!	
Yer işareti tanımlanmamış.	
Tablo 29. Katılımcıların Kelime Öğrenme Stratejilerinin Eğitim Durumuna Göre	

İncelenmesi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Tablo 30. Katılımcıların Kelime Öğrenme Stratejilerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Tablo 31. Türkçeyi Öğrenirken Zorlanılan Konuların Türkçe Düzeyine Göre İncelenmesi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Oxford (1990) Kelime öğrenme stratejileri	31
Şekil 2. Oxford (1990) Bellek stratejileri sınıflandırması	32
Şekil 3. Oxford (1990) Telafi stratejileri sınıflandırması	34
Şekil 4. Oxford (1990) Bilişsel stratejiler sınıflandırması	36
Şekil 5. Oxford (1990) Üstbilişsel stratejiler sınıflandırması	39
Şekil 6. Oxford (1990) Duyuşsal stratejiler sınıflandırması	41
Şekil 7. Oxford (1990) Sosyal stratejiler sınıflandırması	43
Şekil 8. Schmitt (1997) Kelime öğrenme stratejileri sınıflandırması	45

KISALTMALAR LİSTESİ

N: Öğrenci sayısı

Ort.: Ortalama

P: Anlamlılık düzeyi

S: Standart sapma

Sd: Serbestlik derecesi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

TÖMER: Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

YETKM: Yunus Emre Türk Kültür Merkezi

GİRİŞ

Dil sisteminin temel unsurlarından biri olan kelime hazinesi, dil gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Kelime bilgisi, dilin yapı taşları olarak bilinir ve kelime bilgisi edinilmeden dil edinimi gerçekleşemez. Yabancı dil ediniminin kelime bilgisi edinimi ile ilişkili olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir ve kelime öğreniminin eksikliği insanın yaşantısına direkt olarak müdahale etmektedir. Günümüzde birçok öğrenci yabancı dilde iletişim kurmak için onları engelleyen faktörlerin dilbilgisinden ziyade kelime hazinesi olduğuna inanmaktadır. Geçmişte 1970'li yıllara kadar kelime öğrenimi üzerinde çok durulmamıştır fakat o yıllardan sonra yapılan araştırmalar giderek büyüdü ve kayda değer başarılar elde edildi. Bu sebeple yabancı dil öğrenimi ve öğretimi konusunda daha sistematik ve etkili öğrenim süreçlerinin temeli atılmıştır.

Yabancı bir dili öğrenirken bireyi başarıya ulaştıracak olan daha doğrusu başarıya doğru ve hızlı şekilde ulaştıracak olan şey kelime öğrenme stratejileridir. Kelime bilgisi edinimi yabancı dilde iletişim kurmak için en temel gereksinimlerden biridir çünkü yabancı dilde gramer bilgisine sahip olarak çok az şey anlatılabilir fakat kelime bilgisine sahip olmadan bir şey anlatmak zordur. Bireyler kelime öğrenme stratejilerini öğrenerek kendilerine uygun olan stratejiler ile daha verimli bir öğrenme süreci sağlayabilirler.

Çoğu dil eğitim kurumunda öğretmen eğitimin merkez konumundadır ve öğrencilere bir kılavuz olmaktadır. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin dil öğrenimi ve kelime öğrenme stratejileri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Kelime öğreniminin hızlı ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi açısından öğrenciler tek bir stratejiye odaklanmayıp farklı stratejiler de kullanmalıdır. Eğitim ise sadece sınıf içerisinde gerçekleşmeyip aynı zamanda dış ortamlarda da etkileşimli bir şekilde devam etmelidir. Öğrenciler yüksek bir kelime dağarcığına sahip oldukları zaman dil öğrenme süreçleri kolaylaşır, hızlanır ve kendilerine olan öz güvenleri yükselmektedir.

Öğrenciler bildikleri ve kullandıkları stratejiler ile kendi eğitim şekillerini belirleyip buna göre süreci hızlandırabilmektedir. Bu sebeple tezimin konusu Boşnak öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin belirlenmesidir. Aynı zamanda hangi stratejileri yüksek oranda kullandıkları ve hangi stratejileri daha az kullandıklarını belirlemektir.

Tezimin konusu olan Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Boşnak Öğrencilerin Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejileri isimli çalışmamda birinci bölümde araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem ve alt problemler, sayıtlılar ve sınırlılıklar ve araştırma ile ilgili gerekli tanımlar bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise dil ve kelimenin tanımından, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geçmişten günümüze nasıl geliştiğinden, Bosna Hersek'te Türkçe öğretiminin geçmişten günümüze nasıl ilerlediğinden, literatür taramasından, Bosna Hersek'te Türkçe eğitimi veren kurumlar hakkında kısa bilgilerden bahsedilmiştir.

Tezimin üçüncü bölümünde ise araştırma deseni, evren ve örnekler, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analiz edilmesine yer verilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmamın dördüncü bölümünde Bosna Hersek'te eğitim gören öğrencilerden oluşan gönüllü bireyler ve Yunus Emre Enstitüsü'nde eğitim gören öğrencilerden oluşan gruba uygulanan ölçekten elde edilen verilerin incelenmesi, analiz edilmesi ve görselleştirilmesine yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ölçekten elde edilen verilerin analizi sonucu yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerine, bulgulara ve önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacından başlayarak, çalışmanın önemi, problemleri ve alt problemleri, sayıtlar, sınırları ve tanımları gibi konulara yer verilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bireylerin ve toplumların birbirleri ile iletişim kurmasını sağlayan temel araç dildir. Artan teknolojik gelişmeyle kültürler birbirine geçmişe göre çok daha yakınlaşmıştır. Haberleşme ve iletişim kurma yöntemleri gelişmiş ve hızlanmıştır. Artık yeni bir kültürü ve dili tanımak daha da kolaylaşmıştır.

Teknolojik gelişmelerin yanı sıra büyüyen ekonomi ve siyasi ilişkiler yabancı dil öğrenme ihtiyacını artırmıştır. Bu ihtiyaç politik, ekonomik, ticari ve kültürel gerekçeler ile meydana gelmektedir. Türkiye'nin siyasi, ticari ve ekonomik gelişimi dünyaya kendini duyurmasını hızlandırmış ve güçlendirmiştir. Bu sebeple Türkiye'nin dili, yani Türkçenin öğrenilme ihtiyacı artmıştır. Bu sebeple Türkiye yabancılara Türkçe öğretmeyi hedeflemektedir (Ungan, 2006, s. 223). Yaşadığımız dönemde yabancı dil olarak Türkçe'nin oldukça fazla ilgi gördüğü ve Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların sayısının gün geçtikçe daha da arttığı görülmektedir.

Balkan ülkelerinde (Makedonya, Kosova) olduğu gibi Türkçe, Bosna Hersek'te halk arasında konuşulmamakta, ancak Boşnak dilinde çok sayıda Türkçe kelime yer almaktadır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki en büyük ve önemli mirasçısı Bosna'dır. Osmanlı'nın Bosna'da bıraktığı büyük miras, Osmanlı'nın Bosna'dan ayrıldıktan sonra, Bosna'nın birçok kötü olay yaşamasına rağmen yine de bu mirası diğer Balkan ülkelerine nazaran daha iyi koruduğu görülmektedir. Bu miras köprüler, çeşmeler, sokak isimleri, camiler, evler, mezar taşları, yemekler ve çok daha fazlasıdır. Bunca ortak nokta ve tarihe rağmen bu iki ülkenin dilleri (Türkçe ve Boşnakça) ayrı dil gruplarından olduğu için Boşnakların Türkçe öğrenmesi zordur. Bu mirasları ve Boşnakların kendi geçmişini araştırmak ve daha iyi anlamak amacıyla son yıllarda Türkçeye olan ilgi çok artmıştır.

İnsan dil bildiği kadar zengindir, aynı zamanda dil insanları birbirine bağlayan bir köprüdür. Bosna Hersek'teki birçok insan bu gerçeklerin farkında ve bu nedenle yabancı dil öğrenmeye yönelmektedir. Bosna Hersek'te son yıllarda popüler hâle gelen ve tüm kuşakların ilgisini çeken dillerden biri de Türkçedir. Özellikle Bosna Hersek'e artan Türk yatırımları ve yerel televizyon kanallarına hâkim olmaya devam eden Türk dizileri sayesinde son yıllarda Türkçeye ilgi artmıştır. Bu dinamikler Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısı üzerinde doğrudan etkili olmuştur.

Bu araştırmanın amacı Bosna Hersek'te yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kullandığı kelime öğrenme stratejilerini belirlemektir. Öğrencilerin yaşlarına, eğitim durumlarına ve kur düzeylerine göre kullandıkları stratejileri belirlemek ve farklılıkları tespit etmektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda insanların temel ihtiyaçları kadar önemli olan bir ihtiyaç türemiştir. Bu ihtiyaç yabancı dil öğrenimi ve öğretimidir. Bir dili öğretebilmek için önce dili iyi öğrenmek gerekmektedir. Öğrencilerinin kelime öğrenme stratejileri farklılık göstermektedir. Bu sebeple yabancı dilin öğretilmesi için hazırlanacak olan derslerin ve programların en verimli şekilde kullanılması için hedef kitlenin kullanmaya eğilimli olduğu stratejilerin belirlenmesi önemlidir.

Her ülkenin ve öğrencilerinin kelime öğrenme stratejileri farklılık göstermektedir. Bu sebeple yabancı dilin öğretilmesi için hazırlanacak olan derslerin ve programların en verimli şekilde kullanılması için hedef kitlenin kullanmaya eğilimli olduğu stratejilerin belirlenmesi önemlidir.

Dünyanın en köklü dillerinden biri olan Türkçenin günümüzde yabancı dil olarak öğretimi konusuna önem verilmektedir. Ancak yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen öğrencilerin İngilizce, Fransızca gibi dillere kıyasla eğitim kaynağı bulması biraz daha zordur.

Son yıllarda ise Türkiye'nin siyasi, ekonomik vb. durumların da etkisiyle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda önemli gelişmeler ve çalışmalar ortaya

konmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğreten kişilerin dilbilgisi ve dil kurallarına önem verdiği kadar kelime öğrenimi konusunda da çaba sarf etmesi gerekmektedir. Günümüzde yabancı dil öğrenen öğrencilerin temel problemlerinden birinin de öğrenilen bilgileri hatırlama zorluğudur. Bunun nedeni ise öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini düzgün şekilde kullanamamasından kaynaklanmaktadır.

1.3. Problem

Bu çalışmanın konusu “Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri nelerdir?” sorusuna cevap bulmaktır. Bu araştırma ile birlikte aşağıda belirtilen alt problemlere de cevap aranacaktır.

1.3.1. Alt Problemler

Bosna Hersek’te yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri nelerdir?

Öğrencilerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve Türkçe düzeyine göre kelime öğrenme stratejilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. Sayıtlar

Çevrim içi olarak yapılan ankette 210 öğrenci ile bir araştırma yapılmış ve veri analizi gerçekleştirilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmaya katılan öğrenciler Bosna Hersek’te Türkçe eğitimi görmüş/gören kişilerden, geliştirilmiş olan anket ile elde edilen verilerin analizi ile yapılmıştır.

1.6. Tanımlar

Kelime: Anlamlı ses veya ses birliğı, söz.

Strateji: Belirlenen bir hedefe ulaşmak için izlenen yol veya yollar.

Öğrenme Stratejileri: Yabancı dil öğrenen bireylerin öğrenmek istedikleri bilgilere en kolay ve hızlı yoldan ulaşmak için kullandıkları yöntemler.

Kelime Öğrenme Stratejileri: Öğrenme stratejileri, öğrencilerin yabancı dil becerilerini geliştirmede ilerlemelerini iyileştirmek için kullandıkları belirli eylemler, davranışlar, adımlar veya teknikler olarak tanımlanır.

Sosyal Stratejiler: Yeni bir kelime öğrenmek için öğrencinin kendisi dışındaki kaynaklarla iletişim kurup öğrenmesi olarak tanımlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm “dil” kelimesinin tanımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin geçmişten günümüze tarihi, Bosna Hersek’te Türkçe öğretim tarihi, literatür taraması ve kelime öğrenme stratejilerinden oluşmaktadır.

2.1. Dil Nedir?

Sesler ile birlikte birtakım işaret ve hareketler neticesinde dilin oluştuğu belirtilmektedir. Bu süreç içerisinde iletişim kaygısı taşıyan kelimelerin yanında kelimelere anlam kazandıran susma, vurgulama, tonlama ve öksürme gibi unsurların da yer aldığı bilinmektedir. Söz konusu unsurların dili zenginleştirmesinin yanında destekledikleri de görülmektedir. İnsanlar arası etkileşimin sağlıklı şekilde gerçekleştirilebilmesi için kaynak ve alıcının ortak bir dil kullanması gerekmektedir. Çağımızda insanların karşılıklı iletişimini sağlamaları hususunda yardımcı olan yüzlerce dilin olduğu bilinmektedir (Güleryüz, 2008, s. 314). Dil, çağlar boyunca büyük düşünürlerin ve bilim insanlarının üzerine düşündüğü önemli bir konu olduğu gibi çoğu insan için ise düşünülmeden günlük yaşamda kullanılmaktadır. İnsanoğlunun günlük yaşamının büyük bir parçası olduğu gibi yaşantının sürdürülebilmesi için çok önemli bir araçtır. Büyük, karmaşık ve zengin bir araçtır dil. Bu sebeple kimsenin bir dili tamamen bilmediğini kesin olarak söyleyebiliriz, yani insanlar bu aracın sadece belirli kısımlarını kullanır. İnsanlar dili iletişim kurmanın yanı sıra hislerini, düşüncelerini ve fikirlerini başkalarına aktarmak için de kullanır. Dünyadaki bütün diller değişir ve işlendikçe zenginleşir.

Bir sandalye sadece şu anda oturduğumuz sandalye anlamına gelmez, aynı zamanda bir dizi sandalyeyi temsil eder: bir mutfak sandalyesi, bir kafede bir mama sandalyesi, bir bilgisayar sandalyesi, bir okul sandalyesi ve bize uyan bir dizi diğer eşya sandalye kavramı.

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2021)’e göre dil; “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” şeklinde tanımlanır. Halkbilim Terimleri Sözlüğü’ ne göre ise; “Bir toplum üyelerinin birbirlerine düşünce ve dileklerini anlatmak amacıyla kullandıkları, ilgili toplumca benimsenen ses simgelerinden oluşan ve belirli bir düzene göre işleyen kültürel dizge.” Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü (2021)’ ne göre ise; “İnsanların duygu ve düşüncelerini bildirmek üzere sözcüklerle veya gereçlerle yaptıkları anlaşma”.

Dilbilim Terimleri Sözlüğünde(2007) ise; “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem” şeklindedir.

Dilin farklı tanımlarından biri, dilin, eklemlenen sesin düşüncenin bir ifadesi olmasına izin veren ruhun eylemi olduğunu ve bu nedenle düşüncenin seslerle ifade edilmesinin konuşmanın tanımı olacağını söyleyen genetik tanımdır(Glovacki-Berbardi vd., 2001, s. 37–38).

Bir diğer tanım da William Dwight Whitney’e göre dil doğal bir gerçek ya da bir yetenek değil, sosyal bir fenomendir ve insanların yarattığı bir şey olarak öğrenilmelidir, bu sebepten dolayı dilbilim bir doğa bilimi değil, tarih bilimidir. Ona göre dil, doğrudan bir düşünce alıştırması değil, geleneksel olan işaretlerden oluşan bir araçtır. Dil birbirine bağlı ve yardımcı olan bir dizi parçasıdır(Whitney, 1867).

Amerikalı dilbilimci Leonard Bloomfield’e göre dil, yeni üyelerine uyarıların ve tepkilerin yardımıyla, yani yaşlıların yardımı ile öğrenerek aktarılan bir konuşma topluluğunun doğasında bulunan bir dizi alışkanlıktır. Ona göre dil, yaşam boyunca öğrenilen bir şeydir. Bloomfield, dilin konuşma topluluğunun, yani dil yoluyla işbirliği yapan bir grup insanın davranışının ayrılmaz bir parçası olduğuna inanır (Bloomfield, 1984).

Roman Jakobson çocukların gezegende konuşulan tüm mevcut dil seslerini üretme yeteneğine sahip olduklarına inandığını, ancak bu özelliğin onları erken yaşta bıraktığını, böylece çocukların ana dillerini öğrenmeden önce bir dili unutmuş gibi göründüklerini belirtir (Heller-Roazen, 2005, s. 10),

Saussure'e göre ise dilin, birbirinden ayrı düşünölemeyecek bireysel ve sosyal bir yanı vardır; her zaman yerleşik bir sistemin varlığını varsayar, ama aynı zamanda her zaman geçmişin bir ürünüdür, geçmiş durumların gelişiminin sonucudur ve bu ikisi bile her zaman açıkça ayırt edilememektedir. Dil, kendi içinde bir bütündür, gerçeklerin belirli bir sınıflandırma ilkesi ve belirli bir sözleşmedir. Aynı zamanda dil bir harf gibidir, sağırılar ve dilsizler için bir alfabe, bir nezaket biçimi, askeri işaretler gibidir. Ona göre dil öncelikle işaret sistemlerinden biridir, ancak aynı zamanda en önemlisidir. Bu nedenle, dil çalışması, genel olarak işaretlerin incelenmesiyle bağlantılı olmalıdır, bu sebepten ötürü Sausure, toplumdaki göstergelerin yaşamını ve istikrarını ele alacak genel bir bilim, bu yeni bilim için ise semiyoloji ve dilbilim adını önermektedir (Saussure, 1989, s. 32–36).

Varsayımlardan bazıları, bugün dünyada yaklaşık 3.000 dilin konuşulduğu ve bazılarının birkaç yüz milyon konuşmacısı olduğu yönündedir. Ayrıca bugün sadece bir düzine kişi tarafından konuşulan dillerde vardır. Ayrıca nesli tükenen ve bugün kullanılmayan çok sayıda dil var.

Dil bir anda ve aynı yerde ortaya çıkmadı. Toplum zamanla değiştiğinde, diller de değişti ve sonuç olarak, bugün birçok ilgili dil grubu vardır. Dil, sürekli olarak dış dünyadan, çevreden, eğitim seviyesinden ve konuşanların yaşından, bu dili kullanan topluluğun ekonomik gelişiminden etkilenmiştir. Belirli terimlerin eskimesinden ötürü kazanılan yeni terimlerin de dili büyük ölçüde etkilediğini söylenmektedir. Dil araştırma teorisindeki değişiklik, üretken gramer ile ilgili olarak Chomsky tarafından öne sürölen fikirlere dayanmaktadır. Dil, tüm cümleleri oluşturabilecek küçük bir kurallar dizisi oluşturma sistemidir (Jelaska, 2005).

İlkel ve araçsal dil yaklaşımlardan bahsetmek ilginçtir. Bu iki görüş birbirinden önemli ölçüde farklıdır ve dili tamamen farklı bir ışıktadır. Primordialistler, dili anne sütü ile birlikte doğumda miras aldığımız bir şey olarak görürler. Dolayısıyla dil,

öğrenilmesi gereken ama "miras alınan" bir şey olarak görülmektedir, bu nedenle benimsenmez, cilt renginde olduğu gibi doğumda atanmaktadır. İlkeli yaklaşım, dili, konuşmacının dışında kendisi için var olan bir organizma olarak görmeye kadar gitmektedir. Bu nedenle, bazı diller diğer dillerden daha zengin, daha güzel, daha mantıklı veya daha gelişmiş olarak tanımlanabilir ve bu da sıralama için yer bırakmaktadır. Bu nedenle, bazı diller, belirli özellikleri nedeniyle hiyerarşide diğer dillere göre daha önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bu yaklaşım gerçeklikten uzaktır çünkü beslendikleri sürece tüm diller geliştirilebilir ve birçok şey onlara açıklanabilmektedir. Ek olarak, tüm diller karmaşıktır ve bazı mantıkları izleyen kendi yapılarına ve sistemlerine sahiptir. Dillere yönelik bu yaklaşım, diller arasında bir hiyerarşinin varlığını destekler ve bu da sonuçta soykırıma yol açabilecek bu dillerin, etnik grupların, kültürlerin konuşmacıları arasında bir hiyerarşiye yol açmaktadır. Öte yandan, primordiyalist olanın tamamen zıttı olan araçsal bir dil görüşü vardır. Enstrümantalistlere göre dil benimsenmiştir, ihtiyaç ve isteklere bağlı olarak her an alınabilen veya reddedilebilen bir şeydir. Bu yaklaşım, dili yalnızca araçsal değeri olan bir şey olarak gördüğü için dilin önemini tamamen ihmal etmektedir. Dil, bir etnik grubun ekonomik ve politik gibi avantajlara ulaşma aracıdır (Skutnabb-Kangas vd., 1995).

2.1.1. Dilin Önemi

Toplumda insanların birbiriyle etkileşiminin sağlanabilmesi için ortak bir dile ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda insanlık tarihinin en ayrıcalıklı özellikleri arasında dil yerini almaktadır. İnsanların dünyaya geldikleri andan itibaren çevresiyle etkileşim sağladığı, yaşanan olayları ve olguları kavramaya çalıştığı, yaşadığı toplumu tanıma ve tanıtmaya sürecinde dili ortak bir araç olarak kullandığı bilinmektedir (Koçak, Ergin & Yalçın, 2014, s. 100). Bireyde mevcut olan becerilerinin zihninde işlev oluşturmaları sağlayan dilin, duyguları da zihinde şekillendirip ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Bununla birlikte duyguların ilerleyişi, değişimi ve durumunun da dil aracılığıyla incelendiği belirtilmektedir. Toplumsal açıdan bireyin diğer insanlarla dil aracılığı ile iletişimini sağladığı görülmektedir. Zihinde gerçekleştirilen planların diğer insanlara dil vasıtasıyla aktarılması, kişilerin aktarılan bu bilgilerin yine dil aracılığıyla şekle sokulması gerçekleşmektedir. Bu sebeple dil, bireyin yaşamının sağlıklı şekilde

sürdürülmesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir (Tanrıverdi & Öztürk, 2019, s. 96).

Yukarıda söz edilen bilgiler ile birlikte dil algılama sürecinin yanında zihinsel gelişim sürecinde de etkili bir faktör olarak görülmektedir. Dolayısıyla dilin sosyal ve bilişsel gelişim açısından önemli etkisinin bulunduğu belirtilmektedir. Sosyal becerilerin kazanılması ve bu becerilerden yararlanılması süreci doğrudan dil ile etkilenmektedir. Sosyal becerilerin temelindeki iletişimin gelişiminin dilin gelişim süreci ile yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Özbay & Melanlıoğlu, 2008, s. 31). Bununla birlikte dil, gelenek, din, adet, toplumsal ve düşünsel eğilimler ile bir ulusun aynası olduğu görülmektedir. Toplumun ana niteliklerini oluşturan bu faktörler ve dilin önemli bir ilişkisinin olduğu bilinmektedir. Zira bu faktörlerin dili etkilemesi sürecinde dilin ifade şekli, kuralları, sesleri ve anlatımlarının da etkilediği belirtilmektedir. Tarihsel bakış açısı ile incelendiğinde dilin bir ulusun tarihini oluşturan en önemli faktörü olarak nitelendirildiği görülmektedir. Ulusların tarihleri incelenirken geçmişten bugüne kadar kullanılan dillerin üzerine yoğunlaşıldığı ve toplumun sözlü ve yazılı kaynaklarının nesiller boyu aktarılmasında da dilin kullanıldığı belirtilmektedir (Kırkılıç & Sevim, 2012, s. 360).

2.1.2. Temel Dil Becerileri

Bireyler arası etkileşim ve iletişimde önemli bir yeri olan dört temel dil becerisinin olduğu belirtilmektedir. Bu becerilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma olarak sıralanabildiği görülmektedir. Söz konusu becerilerin bireyler arası etkileşimi sağlaması ile birlikte bilgi alma ve bilgiyi aktarmayı da sağladığı belirtilmektedir. Dil ediniminde dört temel becerinin kazandırılmasının en önemli amaç olduğu görülmektedir. Fakat bu becerilerin bütünsellik çerçevesinde incelenmesinde birbiri ile ilişkilendirilerek öğrenene aktarıldığı görülmektedir (Menteşe, 2013, s. 53). Söz konusu temel dil becerileri ve genel özellikleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.1.2.1. Konuşma

Düşünce, duygu ve isteklerin seslendirilmesi konuşma becerisi ile gerçekleşmektedir. İnsanların edindiklerini aktarma ihtiyacı duymaları sebebiyle kişilerarası etkileşimde konuşmanın hayati bir öneminin olduğu düşünülmektedir. Yaşamı boyunca edindiği tecrübelerini ve çalışmalarını değerlendiren bireylerin bunları diğer kişilere aktarmasında temel dil becerilerinden olan konuşma becerisinden yararlanılmaktadır. Konuşma becerisi bireylerin kendisini ifade etmesinde başvurdukları temel beceri olarak değerlendirilmektedir (Menteşe, 2013, s. 58). Özellikle öğrenilmiş olan dilin ses özelliklerinin anlaşılmış olmasının konuşma sürecinde çok önemli olduğu bilinmektedir. Aksi bir durumun oluşması halinde yalnızca zengin kelime haznesine sahip olunmasının insanlarla anlaşmak için yeterli olmayacağı belirtilmektedir. Konuşanın sadece sözleri ses aracılığıyla başkalarına iletmenin olmadığı, konuşma biçiminin de kendine has kurallarının ve ilkelerinin olduğu görülmektedir. İnsanların ana dillerindeki harfleri ile öğrendiği yabancı dilin harflerinin örtüşmesinin yüksek oranda olmasının telaffuzu kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Gümüş, 2012, s. 269).

Günlük hayatta konuşma becerisinin bireyler arasında en etkili, kolay ve hızlı iletişimi sağladığı bilinmektedir. Ayrıca insanların diğer bireyler ile ilk iletişiminin de konuşma aracılığı ile gerçekleştiği belirtilmektedir. Günlük hayat döngüsünde toplumsal yapının temelini konuşma dili oluşturmaktadır. Bireylerin sahip olduğu düşünce ve duygularının anlamlandırılmasında sözel ifadelere başvurulduğu belirtilmektedir. Bu iletişim sürecinde söz konusu mesajların kodlanmasında konuşma becerisinden yararlanılmaktadır. Dolayısıyla insan yaşamında konuşma becerisinin önemli bir yerinin olduğu görülmektedir (Deliveli, 2008, s. 161).

2.1.2.2. Okuma

Günlük hayatta kullanılan bu dört temel beceriden en çok kullanılan bir diğer becerinin de okuma olduğu belirtilmektedir. Zira okumanın günlük yaşam içinde sıkça karşılaşılan kitap, dergi, ilaç prospektüsü, restorandaki menüler, gazete vb. çeşitli yazılı kaynaklara yönelik gözlerin ve zihnin aynı zamanda harekete geçmesi ile gerçekleştiği görülmektedir. Bireylerin okuduğunu anlaması, buna göre cevap vermesi ve iletişim kurması açısından okuma becerisinin temel dil yetileri arasında bulunduğu

belirtilmektedir (Söylemez, 2016, s. 43).

Kavramsal açıdan incelendiğinde okuma; bireylerin gözleriyle gördüğü cümleleri, kelimeleri, noktalama işaretlerini dikkate alarak metni bir bütün şeklinde algılamaları ve kavramaları olarak tanımlanmaktadır (Ünal, 2006, s. 62). Başka bir tanıma göre okuma yetisinin herhangi bir metnin gözle takip edilmesi, zihinle anlaşılması; bazılarının göre de tam olarak özel bir eğitime ihtiyaç duyularak birbiriyle bütünleşen çeşitli faktörlerin bir araya gelmesi sonucu oluşan bir süreç şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlar doğrultusunda okuma etkinliğinin genel olarak metne bakılıp seslendirilmesi sürecinden fazlası olduğu ve zihinsel bir çabaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Okuma eylemini gerçekleştiren kişinin kelimelerdeki gizli anlamı algılama süreci olduğu görülmektedir. Ancak okuma yetisi, algılama ve yeniden anlamlandırma, yorumlama ve değerlendirme süzgeçlerinden geçirilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu sebeple okuma eyleminin neticesinin başarılı olabilmesi için bireylerin sahip oldukları okuma yetilerini geliştirmelerinin gerekli olduğu belirtilmektedir (Susar-Kırmızı, 2008, s. 107).

Okuma yetisine ilişkin yapılan bu tanımlardan yola çıkılarak, söz konusu becerinin konu ve başlıkla ilgili bilgiler ile yazarın yazmış olduğu metin arasındaki etkileşimden ibaret olmadığı, herhangi bir yere dilbilgisi ve anlaşımaların kodlanmış halini belirtmediği görülmektedir. Temel anlamı ile okuma yetisi, işitme, anlama, uygulama gibi pek çok farklı değişkene etki eden, çok yönlü ve faal olan eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Usta, 2012, s. 323).

Bahsedilmiş olan bu bilgiler değerlendirildiğinde okuma yetisinin geliştirilmesinin önemi gözler önüne serilmektedir. Çizgi, sembol ve harflerin kavranmasıyla okuma sürecinin geliştirildiği bilinmektedir. Kelime ve cümlelerin kavranmasının ardından ilgi alanına göre gerekli olan bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgilerin irdelenmesi, analiz-sentez, problem çözme, bağ kurma, tenkit etme, sorgulama, sınıflama ve sıralama gibi zihinsel süzgeçlerden geçirildiği belirtilmektedir. Bu süreçlerden geçen bilgilerin bireyin zihnindeki veriler ile birleştirildiği ve mevcut yazıdaki görsellerden yararlanılıp yeniden anlam kazandığı görülmektedir. Öğrenmeyi gerçekleştiren bireyin okuma nedeni, ilgisi, motivasyonu, okuma deneyimi ve dil bilgisi algılama sürecini etkilemektedir (Korkmaz, 2008, s. 70).

2.1.2.3. Dinleme

Temel dil becerileri bağlamında büyük önemi olan dinleme becerisinin aynı zamanda günlük yaşamda bireyler arasında etkileşimi sağlama hususunda en çok yararlanılan beceri olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple bireyin dinleme yetisini geliştirmesinin önemli olduğu bilinmektedir (Kemiksiz 2017, s. 511). Anlatıcının aktarmak istediği iletilerin anlaşılması ve yorumlanması süreci işitmeyi de kapsayan aktif ve karmaşık bir süreç olmasının yanında çok boyutlu bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda dinleme becerisinin iletişimde olmazsa olmaz olarak görüldüğü bilinmektedir. Bir amaç doğrultusunda gerçekleşen ve kişinin tercih özgürlüğünün parçası olan bu süreç, beynin bilişsel evrelerini aktif bir hale getiren zihinsel etkinlik olarak da değerlendirilmektedir (Erçaçan, 2013, s. 335). Ayrıca öğrenme sürecinde en önemli yolun dinleme yetisi ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Öğrenciler açısından incelendiğinde dinleme becerisinin okulun her kademesinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Zira düz anlatım yönteminin vakitten tasarruf edilmesi sebebiyle genel anlamda tercih edilmesi ve bilginin hızla aktarılması sebeplerinden dolayı dinleme becerisi tüm öğrenme alanlarını etkilemektedir. Bununla birlikte bireyin yaşantısının her aşamasında dinleme becerisindeki yeterlilik düzeyinin hayat standartlarını etkilediği belirtilmektedir (Mete & Bağcı-Ayrancı, 2016, s. 4961).

Verimli iletişim süreci için bireylerin etkin dinleme yetisine sahip olması gerekmektedir. Dinleyicinin konuşan kişiyi net olarak anlamayı hedeflemesi ve bunun göstergesi olarak geri dönütlerde bulunması etkin dinleme becerisi olarak belirtilmektedir. Etkin dinleme yöntemleri şeklinde belirtilen tekniklerin esasen dönüt tekniği olduğu görülmektedir. Belli şekillerde geri dönütlerin gerçekleştirilmesi iletişimi olumlu şekilde etkilemektedir. Bu yöntemlerin kullanılması sonucunda karşılık bulan konuşmacının dinlenildiğini hissettiği ve cesaretinin, özgüveninin arttığı belirtilmektedir (Karatay, Dolunay & Savaş, 2014, s. 85-87).

Öğrenme ve iletişimde etkisi olan bir diğer ana dil becerisinin yazma yetisi olduğu görülmektedir. İletişimin ana unsurunu oluşturan en önemli kaynağın dil olduğu bilinmektedir. Dilin yazılardan bağımsız şekilde seslerden oluşan ve kendine özgü özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir. Tarihsel bağlamda bakıldığında insanların konuşma dilinin ardından yazma dilini geliştirdikleri görülmektedir (İşeri, 2008, s. 130).

Kavramsal açıdan yazma, “iletişim sürecinde kaynağın iletilerini yazı yolu ile aktarmasına ilişkin anlatım metodu” şeklinde tanımlanmaktadır. Yazma becerisi okuma becerisi gibi konuşma, düşünme ve anadil kazanımı ile yakın ilişkisi olan üstdil becerisi olarak açıklanmaktadır (Topbaş, 1998, s. 12). Gümüş’e (2012, s. 271) göre genel anlamı ile “yazma becerisi” ya da “yazılı anlatım”, kişisel kanaatler, gözlemler, yorumlar, tasarımlar, duygular ve düşüncelerin yazı aracılığı ile anlatılması şeklinde ifade etmektedir. İlkokul (ana dil açısından) okuma-yazma etkinliği başka bir deyişle beceri kazandırma yeri olarak nitelendirilmektedir.

Yapılandırmacı kurama göre yazma sürecinin bireyin zihnindeki verilerin kontrolüyle başladığı bilinmektedir. Amaç, konu, metot ve içerik tasarımı yapılarak yazılacak olanların tespit edildiği, bilgilerin farklı süzgeçlerden geçirilmesi ile hazırlandığı belirtilmektedir. Söz konusu işlemlerin, sınıflama, sıralama, eleştirme, ilişki kurma, tahmin etme, değerlendirme, analiz-sentez yapma vb. olduğu bilinmektedir. Bu işlemlerin neticesinde oluşturulan bilgilerin harf, hece, kelime ve cümlelere dökülmesi ile aktarım gerçekleşmektedir (Güneş, 2013, s. 157). Yaylı (2008, s. 201) yazmayı “edinilen dilsel becerilerin yazıya aktarılması durumu” şeklinde ifade etmektedir. Bu tanıma göre yazma becerisinin dilsel yeteneğin bir sonucu olduğu düşünülmemelidir. Okuma, konuşma ve dinleme dilsel becerinin oluşturulmasına katkı sağlıyor ise yazma becerisi de aynı sürecin bir unsuru olarak görülmektedir. Bu sebeple dilin beceri alanlarının her biri gibi yazmanın da etkileşimsel ve bilişsel bir süreç olduğu belirtilmektedir.

Yazma yetisinin geliştirilmesi için planlı, düzenli ve disiplinli çalışmanın gerekli olduğu bilinmektedir. Genel olarak yazma yetisinin kişilerarası iletişim neticesinde oluşan bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Konuşma ile yazı karşılaştırıldığında yazma becerisinin daha kalıcı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda yazma, bireylerin duygu, düşünce, plan ve izlenimlerini diğer insanlara aktarması ile birlikte nesilden nesile aktarım için de ekili olduğu görülmektedir (Karakuş-Tayşi & Taşkın, 2018, s. 1174).

2.1.2.4. Yazma

Öğrenme ve iletişimde etkisi olan bir diğer ana dil becerisinin yazma yetisi olduğu görülmektedir. İletişimin ana unsurunu oluşturan en önemli kaynağın dil olduğu bilinmektedir. Dilin yazılardan bağımsız şekilde seslerden oluşan ve kendine özgü özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir. Tarihsel bağlamda bakıldığında insanların konuşma dilinin ardından yazma dilini geliştirdikleri görülmektedir (İşeri, 2008, s. 130).

Kavramsal açıdan yazma, “iletişim sürecinde kaynağın iletilerini yazı yolu ile aktarmasına ilişkin anlatım metodu” şeklinde tanımlanmaktadır. Yazma becerisi okuma becerisi gibi konuşma, düşünme ve anadil kazanımı ile yakın ilişkisi olan üstdil becerisi olarak açıklanmaktadır (Topbaş, 1998, s. 12). Gümüş’e (2012, s. 271) göre genel anlamı ile “yazma becerisi” ya da “yazılı anlatım”, kişisel kanaatler, gözlemler, yorumlar, tasarımlar, duygular ve düşüncelerin yazı aracılığı ile anlatılması şeklinde ifade etmektedir. İlkokul (ana dil açısından) okuma-yazma etkinliği başka bir deyişle beceri kazandırma yeri olarak nitelendirilmektedir.

Yapılandırmacı kurama göre yazma sürecinin bireyin zihnindeki verilerin kontrolüyle başladığı bilinmektedir. Amaç, konu, metot ve içerik tasarımı yapılarak yazılacak olanların tespit edildiği, bilgilerin farklı süzgeçlerden geçirilmesi ile hazırlandığı belirtilmektedir. Söz konusu işlemlerin, sınıflama, sıralama, eleştirme, ilişki kurma, tahmin etme, değerlendirme, analiz-sentez yapma vb. olduğu bilinmektedir. Bu işlemlerin neticesinde oluşturulan bilgilerin harf, hece, kelime ve cümlelere dökülmesi ile aktarım gerçekleşmektedir (Güneş, 2013, s. 157). Yaylı (2008, s. 201) yazmayı “edinilen dilsel becerilerin yazıya aktarılması durumu” şeklinde ifade etmektedir. Bu tanıma göre yazma becerisinin dilsel yeteneğin bir sonucu olduğu düşünülmemelidir. Okuma, konuşma ve dinleme dilsel becerinin oluşturulmasına katkı sağlıyor ise yazma becerisi de aynı sürecin bir unsuru olarak görülmektedir. Bu sebeple dilin beceri alanlarının her biri gibi yazmanın da etkileşimsel ve bilişsel bir süreç olduğu belirtilmektedir.

Yazma yetisinin geliştirilmesi için planlı, düzenli ve disiplinli çalışmanın gerekli olduğu bilinmektedir. Genel olarak yazma yetisinin kişilerarası iletişim neticesinde oluşan bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Konuşma ile yazı karşılaştırıldığında yazma becerisinin daha kalıcı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda yazma, bireylerin duygu, düşünce, plan ve izlenimlerini diğer insanlara aktarması ile birlikte nesilden nesile aktarım için de ekili olduğu görülmektedir (Karakuş-Tayşi & Taşkın, 2018, s. 1174).

2.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Türkçe çok eski ve zengin bir dildir. Kök Türkler döneminde bazı olaylar haricinde yabancılara Türkçe öğretildiğine dair kesin kanıtlar bulunmamaktadır. Bu olaylara örnek olarak Mukan ve Tatpar Kağan döneminde Jinanagupta isimli bir rahip Kağan’ı çırağı yapmış ve bu süre zarfında 10 Çinli Rahip Hindistan’dan 260 eseri inceleyip tercüme etmişlerdir. Bu ilişkiler arasında Türkler de aktif rol oynadığı için bunların Türkçeye çevrilmiş olma olasılığından ve rahiplerin Türkçe öğrenmiş olduğunu

göstermektedir (Biçer, 2012, s. 4–5).

Uygur döneminde bahsedilen bir olaya göre ise Çin'deki bir isyanı durdurmak amacıyla Böğü Kağan Çin'e gitmiştir. Orada tanıştığı rahipler ile yurduna geri dönmüştür ve Maniheizm'i kabul etmiştir. Bu dini yayma amacıyla rahiplerin Türkçe öğrendiği düşünülmektedir, fakat kesin kanıtlar bulunmamaktadır (Onay, 2018, s. 502-504).

Karahanlı döneminde ise Türkçe öğretimi konusunda gerçek kanıtların bulunduğu ilk dönemdir. En ünlü eseri ise Kaşgarlı Mahmud'un yazdığı Divânu Lugâti't-Türk eseridir. Temelde Araplara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmıştır (Aksu, 2016, s. 43).

Kıpçak döneminde yazılan birçok eserde Türk dilinin sistemli bir şekilde öğretildiğini işaret eden kanıtlar görülmektedir. Bu dönemde Türk dili eğitimi oldukça gelişmiştir. Devlet yönetimi ve askerî güç Türkçe konuştuğu için bu dilin öğretimine büyük önem gösterilmiştir. Bu dönemde yazılan bazı değerli eserler şunlardır: "Codex Comanicus", "Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk", "Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî", "Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye", "Bulgatü'l-Müşâtâk fi Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak", "El-Kavânînu'l-Küllîyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye", "EdDürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye" (Çakmak, 2015, s. 171-176).

Selçuklu dönemki resmî dilin ve edebiyat dilinin Farsça olması ve de bilim dilinin Arapça olması yabancılara Türkçe öğretimi konusunda pek bir kaynağın olmadığını bize göstermektedir. Yazılı eserlerde de Türkçe öğretildiğine dair bir kanıt görülmemektedir. Türkçe ise sadece saraylarda ve ordular için bir iletişim dili olmuştur. Bu sebeple Türkçe çok fazla ilgi görmemiş, arka plana atılmıştır (Biçer, 2012, s. 13–14).

Çağatay dönemi ise Türkçe öğretiminin yoğunlaştığı görülmektedir. Türkçe öğretimi ile ilgili yazılan kitaplar dışında birçok sözlük de yazılmıştır. Bunlara örnek olarak Lehçetü't-Türk eseri Farsça bilenlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. İki dilli bir sözlük olduğundan dolayı Türkçe bilenler de Farsça öğrenebilmekteydi. Bu dönemde çoğunlukla Farsça bilenlere Türkçe öğretmek amaçlanmıştır (Koçoğlu, 2018, s. 46).

Cumhuriyet döneminde Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmalar 1950 yılından sonra önem kazanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar hızlandırılmıştır ve ilk kez 1984 yılında Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'nde ilk kez sistemli bir şekilde Türkçe öğretimi başlamıştır. TÖMER'ler 1991 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile yabancıların eğitimi için Türkiye'ye öğrenci getirmeye başlamıştır Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi TÖMER'lerin açılması ile gittikçe yaygınlık kazanmaktadır. TÖMER'lerde Türk Devletleri'nden, Asya ve Balkanlar'daki Türk ve akraba topluluklardan Türkiye'ye gelmiş olan öğrencilerin hemen hemen hepsinin yabancılardan oluştuğu belirtilmektedir. 1991 yılından itibaren Türk devletlerinde uygulanan öğrenci projesi faaliyetleri kapsamında gençlerin ortaöğretim, yükseköğretim ve lisansüstü eğitim almak için MEB tarafından Türkiye'ye getirildiği bilinmektedir. Söz konusu projenin amaçlarından birinin bağımsızlığını yeni ilan etmiş olan Türk devletleri ile Türk ve akraba topluluklarındaki gençlerin Türkiye Türkçesini öğrenmesinin sağlanması olduğu ve Türk eğitim politikası ve kültürünün tanıtılması olduğu belirtilmektedir. Böylelikle Türk dili ve kültürünün gelecek nesillere taşınması ve Türkiye Türkçesinin uluslararası yaygınlaşması amaçlanmaktadır. Bu ülkeler ve akraba gruplarıyla İsmail Gaspıralı'nın hedeflemiş olduğu “dilde, işte, fikirde beraberlik” anlayışının dil açısından bağlantılı adımlarının atılması böylelikle sağlanmaktadır (Açık, 2008, s. 2).

2.2.1. Osmanlı Dönemi Bosna Hersek'te Türkçe Öğretimi

Osmanlı yönetimindeki Bosna Hersek'te eğitim dili çoğunlukla Arapçanın yanında Türkçe idi. Osmanlı'nın Bosna Hersek'teki yönetiminde halk ile olan iletişim dili olarak Türkçe daha baskın bir dildi. İlim ile uğraşmak isteyen herkesin hem Arapça hem de Türkçe bilmesi gerekmekteydi. Şiirler için genellikle Farsça kullanılmaktaydı. Türkler Balkanlar'a girdiklerinden beri Türkçe kullanılmaktadır. Bosna halkı günlük iletişimlerinde yerel dili kullanmış, ancak Türkçenin varlığı halkın kendi yerel dilindeki dil alışkanlıklarını da etkilemiştir. Balkanlar'a sivil toplum örgütleri, devlet kurumları ve askerî hizmetleri kurmak için gelen Osmanlıların kullandığı dil Türkçe idi. Türklerin Anadolu'dan Balkanlar'a göçü 14. yy başlamış ve 15. yy yoğunluk kazanmış, Batı Balkanlar'dan daha çok Doğu Balkanlar'a yerleşmiştir. Türk dili, Slav dilleri ile temas kurarak o bölgede bu dillerin birlikte yaşamıştır (Tursunović, 2019).

Türkçe, devletin halkla iletişim kurduğu tüm kamusal, resmî söylemlerin diliydi. Türk dilinin yerel diller üzerindeki üstünlüğü, devlet kurumları ile ilgili terimlerin ifadesine yansımıştır(Filan, 2014, s. 21).

Türkçe, zamanın etkili dillerinden biriydi. Bu dili öğrenmeyen kişiler bile bir şekilde bu dile maruz kalmaktaydı. Boşnak kütüphanelerinde el yazmaları şeklinde Türkçe-Boşnakça sözlükler mevcuttur. Bunlar günlük basit kelimeler ve nesneler barındırmaktadır. İsimsiz bir yazarın Türkçe-Boşnakça sözlüğü şöyle örneklerle başlamaktadır; kulp/daraç, çenber/obruč, tulum/mijeh, tüy/runo, tüyli/runavo nekadar/koliko, lazımdır/valja, kime benzer/na koga nalik je, yüzünde sana benzer/u obrazu na te nalik je, bu sözlükler bize Türk dilinin eğitime ve yüksek kültüre erişimi olmayan ve yerel nüfusun bir kısmının Türkçenin tek bir katmanına hâkim olma ihtiyacını karşılayanların kullanımına açık olduğunu gösteriyor. Bu koleksiyonların en fazla sayıda olanı 1631 yılında Muhamed Hevai Uskufi tarafından derlenen sözlüktür. Türkçe öğretimi için kullanılan yaygın bir araçtı. Bu sözlüğün korunan kopyaları ise çoğunlukla 19. yüzyıldan kalmaz. Uskufi bu sözlüğünde sözcük dağarcığı, günlük yaşamda kullanılan sözcükler halinde örnekler vermiş ve bunları ezber yoluyla öğretmeyi amaçlıyordu. Bu sözlük bizlere Bosna halkının Türkçe öğrenme ihtiyacını ve öğrendiğini kanıtlamaktadır. Osmanlı kültürünün diğer iki dili olan Arapça ve Farsça, Gazi Hüsrev-beg'in kütüphanesinde bulunan bu dillerin küçük sözlüklerine bakılırsa, bunlar Türkçe üzerinden öğretilmekteydi. Çok sayıda nüshada, 15. yüzyıldan kalma Lugat-i Ferišteogli'nin ayetlerinde küçük bir Arapça/Türkçe sözlük korunmuştur. Bu hem Balkanlar'da hem de diğer yerlerde çocuklara bir Arapça kelime dağarcığı öğretmek için popüler bir el kitabıdır. Aynı zamanda bir Kur'an sözlüğü olarak kullanılmıştır. Gazi Hüsrev-Bey kütüphanesindeki Farsça sözlüklerden çoğu Farsça-Türkçe şiir sözlüğü olan Tuhfe-i Şahidi'nin nüshalarından oluşmaktadır ve yüzyıllar boyunca Osmanlı zamanında Farsça öğrenmek için bir kılavuz niteliğindedir. Bu sözlükler bize Farsça veya Arapça öğrenmek isteyen kişilerin Türkçe bilme gereksinimini göstermektedir. Birçok yazarı bilinmeyen sözlüklerde ise Boşnakça 3. veya 4. dil niteliğindedir. Bu küçük sözlükler, Türkçe (Arapça, Farsça) kelimelerinin yalnızca bir katmanının öğrenilmesine olanak sağlamış ve Türkçeyi yalnızca bu şekilde öğrenenler Türkçeyi sınırlı ölçüde kullanmıştır. O dönemde Bosna'da Türk dili bilgisine bir örnek, Osmanlı Yüksek Komiseri Ahmed Cevdet-paşa olarak Bosna'daki hizmet raporlarında verilmiştir. Bu raporlarda 1864'te yaptığı konuşmayı aktarır. “Orada bulunanların çoğu Türkçe anlayamadığı için ne

dediğimi sordular. Bilgili bir adam, Abdullah efendi, (...) herkes duysun diye konuşmamı Boşnakçaya çevirdi". Burada çoğu insanın Türkçeyi anlayamadığını aynı zamanda Türkçeyi bilen ve tercüme edenlerin de olduğu görülmektedir (Filan, 2014, s. 40–47).

2.2.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Seviyeleri

Yabancı dilin öğretilmesindeki temel dil seviyelerinin A1, A2, B1, B2, C1,C2 olmak üzere altı seviyeden oluştuğu belirtilmektedir. Bu seviyelerde olan kişilerin temel dil becerileri başlıklar halinde aşağıda açıklanmaktadır;

A1 Düzeyi: Öğrencilerin somut ihtiyaçlar ve kişisel ayrıntılarla ilişkili olarak temel ifade dizinine sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca bu düzeyin yabancı dil öğretiminde giriş düzeyi olduğu belirtilmektedir.

A2 Düzeyi: Öğrenciler kişisel ayrıntılar, ihtiyaç ve istekler, günlük olaylar, bilgi sormak gibi somut gereksinimlere ilişkin gündelik ve kısa ifadelerini geliştirebilmektedir. Basit cümle kalıplarını kullanır, sahip oldukları, kendisi ve eylemleri ile alakalı kelimeleri, kalıpları ve yapıları kullanarak iletişim sağlayabilmektedir. Bunun yanı sıra sıklıkla rastalanan günlük olaylar ile başa çıkmasını sağlayacak şekilde temel seviyede, kapsamı sezilebilen dilbilgisine hakim olabildikleri belirtilmektedir.

B1 Düzeyi: Bu düzeydeki öğrencilerin temel dil beceri özellikleri aşağıda sıralanmaktadır;

1 “Belli süreçlerde birtakım deyim ve sözcüklerin tekrarlanmasının istenmesi halinde dahi günlük konuşmayı izleyebilmektedir.”

2 “Standart dilde açıkça belirtildiği müddetçe konuşmanın temel sınırlarını izleyebilmektedir.”

3 “Kısa hikayeler kavranabilmekte ve hikayeye yönelik yorumlarda bulunabilmektedir”

4 “İlgilendiği alanlara ilişkin düzgün ses kayıtlarını ana hatlarıyla kavrayabilmektedir”

5 “Radyo ve TV programlarında hakim olunan konulara yönelik açık ve yavaş

konuşmalar algılanabilmekte, programı ana hatlarıyla yakalayabilmektedir.”

6 “Kullanım klavuzlarındaki temel teknik bilgiler anlaşılabilir.”

B2 Düzeyi: Öğrenciler metin kapsamındaki soyut ve somut kavramları algılayabilmektedir. Bir kişinin ortalama bir hızda konuşması halinde doğal ve rahat şekilde iletişim sağlayabilmektedir. Bununla birlikte ayrıntılı bir konuda kendi fikirlerini de kolay bir şekilde belirtebilmektedir.

C1 Düzeyi: Bu düzeyde öğrenci uzun ve karmaşık bir metin içindeki ifadeleri kolayca ayırt edebilmektedir. Kendisini anlatırken kelimeleri fazla düşünmeden hızla düşüncelerini aktarabilmektedir. Mesleki ve toplumsal alanların dışında akademik bir ortamda da fikirlerini kolayca aktarabilmektedir. Bununla birlikte karmaşık konularda da kendisini kolayca ifade edebilmektedir.

C2 Düzeyi: Bu düzeyde öğrenciler okudukları ve duyduklarının tümünü çok fazla çaba sarfetmeden algılayabilmektedir. Çeşitli konularda var olan bilgileri yazılı ya da sözlü olarak özetleyebilmektedir. Karmaşık konulara ilişkin doğal, kesin ve sürükleyici şekilde kendisini ifade edebilmektedir. Farklı konulardaki ince ifade çeşitliklerinin farkına varabilmektedir. Bu sebeple C2 düzeyi ustalık seviyesi olarak nitelendirilmektedir (Pilanci ve Saltık, 2018, s. 126; Işısağ, 2008, s. 106).

2.2.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesindeki sorunların başında alfabe kaynaklı sorunların yer aldığı görülmektedir. Bu hususta yapılan bir araştırmada Türkiye’de eğitim alan yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenimindeki sorunlarının incelendiği görülmektedir. Bu amaçla araştırmaya TÖMER’de eğitim gören yabancı öğrencilerin katıldığı belirtilmektedir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin alfabe kaynaklı sorunları sebebiyle Türkçe öğrenmede ciddi problemlerinin olduğu, %46’sının ünlü harfleri yazmada, %21’inin ise ünsüz harfleri yazmada sorun yaşadıkları belirtilmektedir. Diğer bir sorunun ise materyal eksikliği olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenmeye çalışan yabancı öğrencilerin ders materyallerinin eksik olmasını önemli bir sorun olarak belirttiği rapor edilmektedir (Açık, 2008, s. 3-4). Yapılan çalışmalarda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan

diğer sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Türkçe'nin öğretilmesinde hem başvuru hem de uygulamaya ilişkin kaynakların yetersiz olması sebebiyle ortaya çıkan sorunlar,
- Türkçe derslerinde kullanılan tekniklerden kaynaklanan problemler,
- Türkçe öğretimi sürecinde yabancı öğrencilere hizmet sunan kurumlar arasında koordinasyon yetersizliğinin olmasından kaynaklanan sorunlar,
- Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere sunulması gereken alanlara ilişkin yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar,
- Yabancı uyruklu olan öğrencilerin temel dil becerilerini öğrenme konusunda uyum sağlayamamalarından kaynaklanan sorunlar (Maden vd., 2015, s. 751-752).

Bu hususta yapılan bir araştırmada Irak'ta Türkçe öğretiminin geçmiş ve gelecek bağlamında bilgilerin değerlendirildiği görülmektedir. Tarihsel süreç bağlamında özellikle Irak'ta Türkçe öğretiminde Türkmenlerin ciddi sorunlarının olduğu, Latin harfleriyle Türkçe öğretiminin birçok kez engellendiği belirtilmektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Latin harfleri ile Türkçe öğretiminin serbest olmasına karşın Türkmen şivesinin konuşulduğu ailelerin çocuklarının Latin harfleri ile Türkçe öğrenmesi hususunda sorun yaşadıkları rapor edilmektedir. Bunun yanı sıra ilerleyen dönemlere Türkçe eğitimi niteliğinin geliştirilmesi adına ders materyallerinin geliştirilmesi, öğretmen yetiştirme enstitülerinin açılması ve Türkçe eğitim veren okulların kalitesinin artırılması hususuna vurgu yapıldığı görülmektedir (Anwar, 2012, s. 1).

2.3. Bosna Hersek'te Bulunan Üniversitelerin Türkoloji Bölümleri

- Saraybosna Üniversitesi Türkoloji Bölümü 1950 yılında kurulmuştur. Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü iki bölümden oluşuyordu: Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1977 yılında ise Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü almıştır. Altmışlı yıllarda asistan alımlar çoğalmıştır. Bölümde 3+2 yıl olmak üzere toplam 5 yıllık bir eğitim süreci uygulanmaktadır.

- Tuzla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1960/1961 yılında kurulmuştur. İlk döngünün tüm programları 4 yıl sürmektedir ve bu çalışmaların sonunda *Bachelor* unvanı elde edilmektedir. Derslerin çoğu, Türkiye'deki Türk Dili ve Edebiyatı bölümündeki dersler ile özdeştir.

- Uluslararası Burch Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2008 yılında kurulmuştur ve özel bir üniversitedir. Türkiye dışında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümüne sahip tek üniversitedir. Dersler tamamen Türkçe olarak verilmektedir.

Bu kurumlar dışında Zenica Üniversitesi ve Tuzla Üniversitesinde de Türkçe eğitimi verilmektedir.

2.4. Türkiye'nin Bosna Hersek'te Kurduğu Bazı Kurumlar

- Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü 2009 yılında faaliyete geçmiştir. Temel amacı Türk dilini, kültürünü, sanatını, tarihini tanıtmak ve Türkçe dil eğitimi vermektir.

- SEDEF Okulları 2001 yılında kurulmuştur. Bosna Hersek Hükümeti'nin kuruluş izni verdiği ilk vakıftır.

- Maarif Okulları 2016 yılında hizmete girmiştir. Bu vakıf Türkiye Cumhuriyeti adına Millî Eğitim Bakanlığı dışında eğitim kurumu açma yetkisine sahip olan tek kuruluştur.

2.5. Kelime Nedir?

Türk Dil Kurumu Sözlükleri Gramer Terimleri Sözlüğü (1992)'ne göre kelime; “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi” diye tanımlanmıştır.

Korkmaz ise kelimeyi Gramer Terimleri Sözlüğü adlı kitabında şöyle tanımlamıştır; “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu ve düşüncüyü yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar

arasında ilişki kuran dil birimi” (Korkmaz, 1992). Kelime, fonolojik ve morfolojik birliğı olan temel bir dilbilimsel birimdir. Bağımsız anlamı olan kelimeler aynı zamanda anlamsal birliğı temsil eder.

2.6. Dil Öğreniminde Kelime Hazinesinin Önemi

Kelime öğretiminin temel dil becerileri edindirilmesinde önemli olduğu belirtilmektedir. Zira temel dil becerilerinin etkili kullanılabilmesi için kelime öğretiminin gerçekleşmesi gerekmektedir (Karadağ, 2019, s. 5). Çünkü kelime bilgisi, iletişimin temeli olarak kabul edilmektedir. Kelime dağarcığı sadece bir dizi sözcük birimi değil, pratikte kelime bilgisi ve onu iletişimde kullanma yeteneği olarak gerçekleştirilen karmaşık bir süreçtir ve bu nedenle bu bölümler hedef dildeki kelime bilgisinin kapsamını belirler. Kelime dağarcığı iletişimde önemli bir rol oynar ve çünkü dilbilgisi yapılarının benimsenmesi aynı zamanda iletişim yeterliliğinin gerçekleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Yabancı bir dil öğrenme sürecinde, öğrenme stratejileri çok önemli bir rol oynar ve dolayısıyla kelime dağarcığının genişletilmesinde kelime öğretimi için doğru yaklaşım çok önemlidir, çünkü özellikle dil becerilerini geliştirmedeki rolü önemlidir ve öğretim sürecinde kullanılan etkinliklerin ve tekniklerin uygunluğu kelime ediniminin başarısını önemli ölçüde belirler (Özbay & Melanlıoğlu, 2008).

Hem anadilde hem de yabancı dilde düzgün iletişim kurabilmek, dili aktif olarak kullanabilmek ve duyguları ifade edebilmek için kelime hazinesinin zengin olması gerekmektedir. Bu sebeple kelime öğretiminde sözcüklerin sosyal yaşamda kullanılabilir olması ve kelime hazinesinin zengin olması dil öğreniminde önemli bir konu olarak belirtilmektedir. Bu hususlar incelendiğinde anadilde ve yabancı dilde eğitim verilirken kelime öğrenmenin öneminin anlaşılması gerekmektedir (Saydam, 2018, s. 12).

Dil öğretiminde sözcük öğrenmenin bir amaç olmadığı araç konumunda olduğu görülmektedir. Dil öğretimi sürecinde öğrenilen sözcüklerin anlama ve anlatma süreçlerinde yarar sağladığı belirtilmektedir. Ayrıca kazanılan kelimelerin anlama etkinlikleri ile sıkça tekrar edilmesi halinde zihinde kalıcı olabildiği görülmektedir. Bu hususta edinilen sözcüklerin dinleme, okuma, anlama, yazma ve konuşma etkinliklerinde kullanılmasının da son derece önemli olduğu belirtilmektedir. Sözcüklerin kullanım ve anlamlarıyla alakalı eksikliklerin olması halinde giderilmesi için öğretim sürecinde diğer dil yetileriyle eş zamanlı öğretilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir (Tağa, 2018, s. 19). Bu süreçte kelime öğretiminde kullanılan temel yöntemler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Yeni kelimeleri tanıma: Yeni kelimelerin öğrenilmesi metin içinde anlamı bilinmeyen kelimenin anlamının aranıp bulunması gerekmektedir. Yeni kelimelerin tanınması ve yeni anlamlar atfedilmesinin okuma etkinliğini anlaşılır bir hale getirmek ve bağımsız okuma çalışması yapmak için oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Metin içindeki yeni kelimelerin tanınması için öğrencilerin oluşturduğu birçok metodun olduğu bilinmektedir. Bu metotların başında sözsöz ipuçları, söz dizimi ipuçları, dilbilgisi ipuçları, ses-şekil ipuçları ve anlam ipuçlarının olduğu belirtilmektedir.

Kelimelerin anlamlarını keşfetme: Buradaki temel amacın bilinen kelimelerin yeni anlamlarının öğrenilmesi, bilinen kavramlar aracılığıyla yeni kelimelerin öğrenilmesi ve bilinen kelimelerin anlamını açıklayabilmek amacının olduğu belirtilmektedir. Bu yöntemin kendini ifade etmek, var olan fikirleri açıklamak, aktarılacak istenen düşünceleri gerçek anlamda ifade etmek ve iyi etkileşim geliştirmek için gerekli olduğu belirtilmektedir.

Kelimelerin anlamını metin içerisinde bulma: Bu yöntemde yeni kelimelerin anlamlarının bulunması adına başka metinden kelimeler ve anlamlardan yararlanılmaktadır. Böylelikle metnin kavranması, zihinsel sözlüğün gelişmesi ve zenginleşmesine katkı sağlanmaktadır (Güneş, 2013, s. 242-244).

2.7. Literatür Taraması

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda yapılan çalışmalarda sözcük öğretimi konusunun çok fazla yer kaplamadığı görülmektedir. Benzer şekilde sözcük öğrenimi konularında da yapılan araştırmaların az olduğu görülmektedir. Çalışmaların geneli öğrencilerin kullandıkları sözcük öğrenme stratejileri üzerine odaklanmaktadır.

2.7.1. Sözcük Öğretimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Akyüz-Aru ve Ertem'in (2014, s. 675) yapmış oldukları çalışmada ilkokullarda Türkçe ders kitaplarındaki kelime hazinesinin arttırılması için yapılan bir çalışmanın araştırılıp incelendiği görülmektedir. Çalışmaya Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olan 2012-2013 eğitim öğretim yılı Türkçe dersi için okutulan birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf ders kitaplarının dahil edildiği belirtilmektedir. Çalışmanın sonucunda kitaplardaki metinlerin sınıfların seviyelerine ve temalarına göre düzenli bir programın olmadığı rapor edildiği görülmektedir.

İnce (2006) “Türkçede Kelime Öğretimi” adlı yüksek lisans tezinde kelime hazinesi konusunda Türkiye’de yapılan çalışmaları incelemiş ve 17 adet kelime dağarcığı geliştirme yöntemi vermiştir. Kelimeleri farklı yöntemler ile öğretme konusunda bilgiler vermiştir.

Karatay (2007) "Kelime Öğretimi" adlı makalesinde çoğunlukla kelime dağarcığının önemi konusunu ele almıştır. Günümüzde çoğunlukla dört temel iletişim becerisi üzerinde durulmasının yanı sıra kelime dağarcığının da bu dört beceri ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

Aslan (2013, s. 5) tarafından yapılmış olan çalışmada ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi kapsamında kullandıkları ders kitaplarında anlamını bilmedikleri kelimelerden hareketle kelime hazinelerini arttırmak için çalışma yapıldığı görülmektedir. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin ders anlatımı esnasında genelde kitaba bağlı kaldıkları, farklı kaynaklardan yararlanmadıkları, ders kitaplarındaki sözcüklerin aktarım ve işleniş şeklinin, kelime seçimlerinin yeterli olmadığı ve istenilen şekilde verimli olmadığı rapor edilmektedir.

Hasekioğlu (2009) "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Bilgisi Öğretimi" adlı yüksek lisans tezinde sözcük öğretimi ile konuları incelemiştir. Sözcük öğretimi ile ilgili teknik ve etkinlikler hakkında farkındalık yaratmak istemiştir. Bu sebeple Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 serisini sözcük öğretimi bakımından incelemiştir.

Erol (2014) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Temel Seviyede Kelime Edinimi" adlı doktora tezinde kelime bilgisinin önemi hakkında durmuştur ve öğretim kitaplarında temel düzeyde sözcük öğretimi üzerine incelemeler yapmıştır.

Karadağ ve Kurudayıoğlu (2010, s. 424) tarafından yapılan çalışmada 2005 Türkçe programına göre Türkçe derslerinde kullanılan kitapların kelime hazineleri açısından incelendiği görülmektedir. Çalışma 2005-2006 eğitim öğretim yılında ilköğretim birinci kademe Türkçe derslerinde okutulan Millî Eğitim Bakanlığı kitapları ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Çalışmanın sonucunda kitapların kelime hazinesine göre değerlendirme yapılmadan hazırlandığı, 2005 Türkçe programında kelime

hazinesinin geliştirilmesi için kazanımların olmasına karşın yazarların kriterleri dikkate almadığı rapor edilmektedir.

Batur'un (2006, s. 6) yapmış olduğu çalışmada ilköğretim son sınıf öğrencilerinin altı ve yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki anlamını bilmedikleri kelimelerin kazanım seviyelerinin incelendiği görülmektedir. Çalışmaya beş farklı ilköğretim okulundan 30 öğrencinin katıldığı belirtilmektedir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerinin kelime hazinelerinde etkisinin olmadığı, öğrenimine devam eden kardeş sayısı, ebeveynlerin meslekleri ve sosyo-ekonomik durumlarının kelime kazanımında etkisinin olduğu, bilinmeyen kelimelerin kazanılması hususunda da Türkçe ders kitaplarındaki bilinmeyen kelimelerin yeterli şekilde kazanılmadığı rapor edilmektedir.

Kurudayıoğlu (2005, s. 1) tarafından yapılan çalışmanın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kelime hazineleri üzerinde olduğu görülmektedir. Çalışmaya Millî Eğitim Bakanlığı ve Elit Yayınlarına ait altı, yedi ve sekizinci sınıf ders kitaplarının dahil edildiği belirtilmektedir. Çalışmanın sonucunda ders kitaplarında kullanılan ve öğrencilerin kullandıkları ortak kelimelerin olmasına karşın öğrencilerin kullandığı ancak ders kitaplarında olmayan kelimelerin olduğunun rapor edildiği görülmektedir.

2.7.2. Kelime öğrenme stratejileri ile ilgili yapılan çalışmalar

Güzel'in (2015, s. 2) yapmış olduğu çalışmada ortaokullarda yaratıcı dil öğretimi bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki sözcük öğretiminin incelendiği görülmektedir. Çalışmanın sonucunda söz figürü çalışmalarının temel anlamlı kelime öğretimi çalışmalarına göre daha fazla olduğu, yaratıcı dil öğretimi açısından ise yalnızca niceliksel yeterliliğinin sağlanacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte kelime figürü çalışmalarının çeşitliliğinin olmaması nedeniyle yaratıcı dil öğretimini geliştirecek yeterliliğin olmadığı rapor edilmektedir.

Yığın (2013), yaptığı "Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretiminde Öğrencilerin Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejileri" adlı çalışmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezi'nde B2 seviyesinde eğitim gören öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemeyi amaçlamıştır aynı zamanda çok dilli öğrencilerden ikinci dil olarak Türkçe öğrenenlerin kullandıkları stratejiler ile önceden öğrendikleri dil için kullandıkları stratejiler karşılaştırılmıştır.

Varışoğlu (2017), “Türkçe Öğrenen Litvanyalı Öğrencilerin Kullandıkları Dil Öğrenme Stratejileri” isimli çalışmada Vilnius’da 2013-2014 yılları arasında Türkçe öğrenen öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin en çok Telafi stratejilerini ve sosyal stratejileri kullandıkları belirlenmiştir.

Nazari (2020), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afgan Öğrencilerin Sözcük Öğrenme Stratejileri” adlı yüksek lisans tezinde Afganistan’da Türkçe eğitimi gören öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemeye çalışmıştır. Elde ettiği verileri öğrencilerin yaş, cinsiyet, etnik köken vb. şeyler ile kullandıkları stratejilerin farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır.

2.8. Kelime Öğrenme Stratejileri

Türkçeye Fransızcadan geçmiş olan “strateji” kelimesi Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük (2021)’te “Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı, sevkülceyş” olarak tanımlanmaktadır. Aynı şekilde Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü (2021)’ne göre ise “1. Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için izlenmesi gereken yol ve yöntemi tamamlayan parçalardan her biri. 2. Başarıya ulaşabilmek için öngörülen politikaların etkinliğini artırmaya yönelik olarak iktisadi, kültürel, sosyal, siyasal ve diğer etkenlerin bir arada, uyum içinde yönlendirilmesi” olarak tanımlanmıştır.

Öğrenme stratejileri, öğrencilerin yabancı dil becerilerini geliştirmede ilerlemelerini iyileştirmek için kullandıkları belirli eylemler, davranışlar, adımlar veya teknikler olarak tanımlanmıştır. Bu stratejiler yeni bir dili içselleştirmeyi, saklamayı, çağırmayı veya kullanmayı kolaylaştırabilir. Stratejiler, iletişim becerilerini geliştirmek için gerekli olan öğrenmeye kendi kendine katılım için yardımcıdır. Kişilerin dâhil oldukları kültürleri, mevcut zekâları, ilgi alanları, ekonomik vaziyetleri, sosyal ilişki durumları, öğrenme tarzları ve kullandıkları öğrenme stratejileri, öğrenim sürecini doğrudan etkilemektedir. Buna göre kişilerin kelime ve dil öğrenme süreci bu etkenlere göre değişmektedir. Aynı şekilde bu etkenler sayesinde kullandıkları kelime öğrenme stratejileri de farklılıklar göstermektedir (Yığın, 2013).

Çoğu öğretmen, öğrencilerin kelime listelerini bağlama oturtmadan ezberleyerek öğrenmelerine yardımcı olur. Kelime öğrenmenin bir yolu bilgisayar oyunlarıdır. Çok sayıda çalışma, ticari bilgisayar oyunlarının kelime öğrenimi üzerindeki potansiyel olumlu etkisine değinmiştir. Bilgisayar destekli dil öğreniminin gelişmesiyle, süreci daha eğlenceli ve etkili hâle getiren birçok kelime öğrenme sistemi geliştirilmektedir. Görüntüler ve videolar da dâhil olmak üzere multimedya içeriğinin kullanımı, kelime öğreniminde önemli bir rol oynamaktadır. Bilgisayar oyunları yoluyla dil öğrenmedeki başarının, dil öğrenmenin sosyal doğası ve bilgisayar oyunlarının sosyal doğasının bir sonucu olabileceği düşünülmektedir. Eğitici oyunlar öğrenci motivasyonunu artırabilir. Multimedya, kelime hafızası üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu düşünülmekte ve ezberleme ve multimedya yaklaşımları çok yararlı kabul edilmektedir. Öğrenciler, web tabanlı e-kitapları kullanarak çıkarım tabanlı bilgisayar oyunları kullanarak geleneksel yöntemlerle öğrendiklerinden daha fazla kelime öğrenirler. Öğrenmenin bir parçası olarak bilgisayar oyunları oynamak, öğrencileri yeni sözcükler öğrenmeye ve pratik yapmaya motive eder ve genellikle öğretmenleri bir yabancı dil öğrenmenin yenilikçi yollarını yaratmaya zorlar (Paper & Aleksi, 2016).

Stratejiler, öğrencilerin yeni verileri öğrenmesini ve saklamasını kolaylaştıran prosedürlerdir ve dil yeterliliği arttıkça, daha karmaşık ve gelişmiş öğrenme stratejileri kullanma ihtiyacı da artar. Motivasyonun yanı sıra motive edilmiş davranış örnekleri olarak kabul edilen öğrenme stratejilerinin etkili kullanımı, kendi kendini düzenlemenin gelişimini teşvik ettiği için başka bir dilde uzmanlaşmada son derece önemli mekanizmalar olarak empoze edilir (Terzić, 2018).

Kelime öğrenme stratejileri üzerine yapılan araştırmalar, öz-yeterlik algısı ile öğrenme stratejileri arasında pozitif bir ilişki olduğunu da doğrulamıştır. Öz-yeterlik algısı daha yüksek olan öğrenciler, daha derin stratejiler kullanmada daha aktiftir ve öz-yeterlik algısı düşük ve orta düzeyde olan, kelime öğrenme stratejilerinin pasif kullanıcıları olan öğrencilere göre üstbilişsel olarak üstündür. Öz yeterlik algısı, başka bir dilde kelime bilgisi edinme becerisini güçlü bir şekilde etkiler ve kendi kendini düzenleyen stratejilerin kullanımının önemli bir yordayıcısıdır ve bu da başka bir dilde konuşma ve dinleme becerisini etkiler(Terzić, 2018). Yabancı dil kelime ediniminde, kelime öğrenme stratejileri öğrencilerin öz düzenleme becerilerini geliştirmede son derece önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu araştırma bilişsel stratejilerin kullanımına

dayanırken, kelime öğreniminin üstbilişsel ve duyuşsal faktörlerine çok daha az ilgi gösterilmiştir.

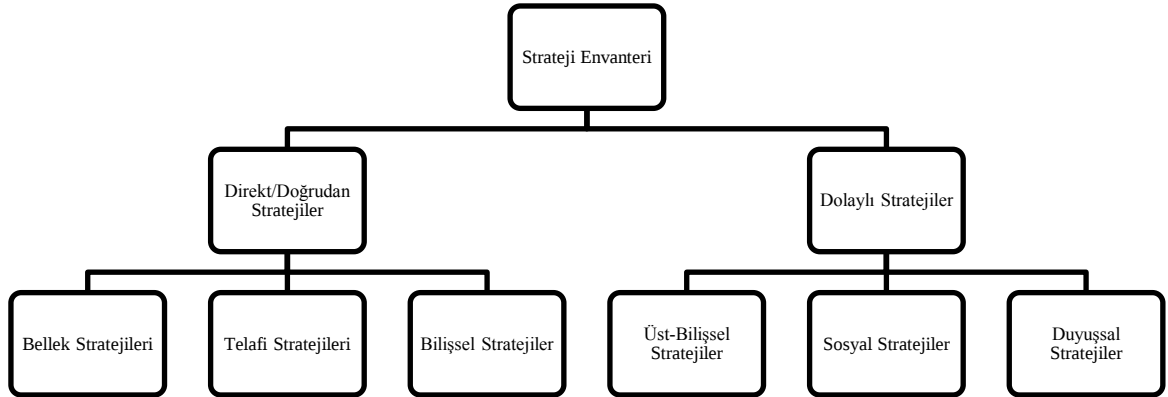
2.8.1. Oxford'un Öğrenme Stratejileri Tanımı

Öğrencinin kelime edinimini kendi çabalarıyla gerçekleştirdiği ve bu bilginin depolanıp gerektiği zamanlarda geri çağırılmasına yardımcı olan tekniklerdir. Ayrıca öğrenme stratejilerinin tanımını biraz daha genişleterek bu stratejileri daha eğlenceli, zevk, kolay, hızlı ve etkili olduğunu söylemektedir (Oxford, 1990, s. 7–8). Oxford kelime öğrenme stratejilerini 2 ana başlık altında toplamıştır. Bu 2 ana başlık ise 3'er olarak toplamda 6 bölüme ayrılır.

2.8.1.1. Oxford'un Kelime Öğrenme Stratejileri Sınıflandırması

Oxford'un sınıflandırması 2 ana başlıktan oluşur. Direkt/Doğrudan Stratejiler ve Dolaylı Stratejiler. Rubin (1981), O'malley ve diğerleri (1985, s. 1990)'nin çalışmalarını değerlendirip daha iyi bir sınıflandırma elde eder ve bu sınıflandırmaya “Öğrenme Stratejileri Envanteri” adını verir.

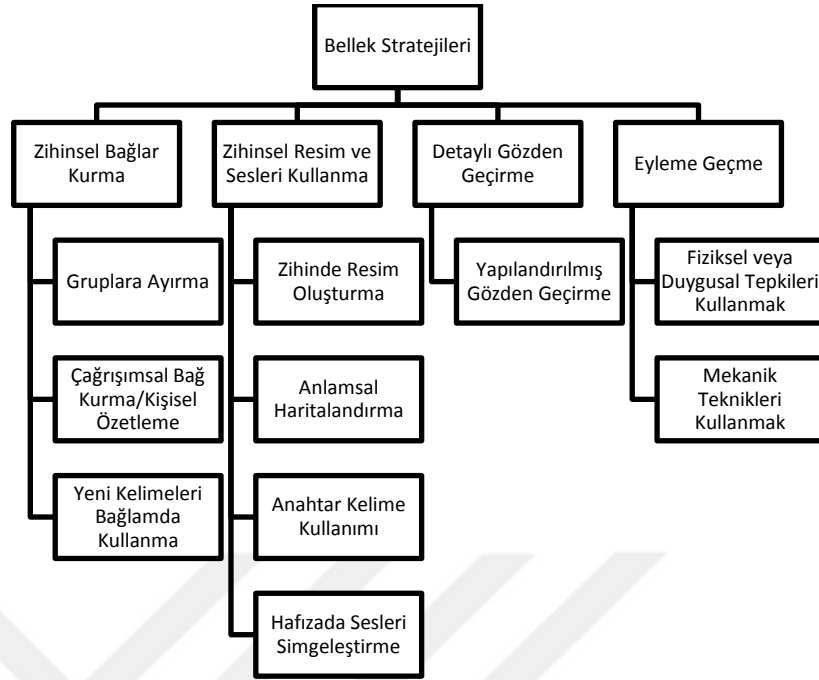
Şekil 1. Oxford (1990) Kelime öğrenme stratejileri

2.8.1.2. Oxford'un Bellek Stratejileri Sınıflandırması

Bellek stratejileri, öğrenilen bilginin beyinde bulunan kısa süreli hafıza bölümünde uzun süreli hafıza kısmına aktırılması şeklindedir. Bu sayede hafızaya kaydedilen bilgiler farklı stratejiler kullanılarak kolaylıkla hatırlanıp, geri çağırılmasına yardımcı olur. Bellek stratejileri kendi içinde 4 gruba ayrılır ve bu gruplarda toplam 10 adet alt stratejiye ayrılır (Oxford, 1990, s. 38).

Şekil 2. Oxford (1990) Bellek stratejileri sınıflandırması

Zihinsel bağlar kurma, Öğrencide var olan bilgilerin öğrenilen yeni bilgiler ile zihinsel bir bağ kurması stratejisidir. Bu strateji kendi içinde 3 alt stratejiden meydana gelmektedir (Oxford, 1990, s. 40).

Tablo 1. Oxford (1990) Zihinsel bağlar kurma stratejileri

Gruplara ayırma	• Yabancı dilde öğrenilmiş olan kelime ve dil kurallarının sınıflandırılması stratejisidir.
İlişkilendirme/Çağrışımsal bağ kurma	• Yabancı dide öğrenilen kelimenin öğrencinin kendi kendine, anlayabileceği şekilde ifade etmesidir.
Yeni kelimeleri bağlamda kullanma	• Bu yöntem öğrenilen kelimenin yakın, mecaz ya da eş anlamlısını kullanarak zihinde kalıcılığını sağlamaktır.

(Oxford, 1990, s. 41)

Zihinde resim ve sesleri kullanma, bu strateji öğrencinin zihninde öğrenilen kelimelerin sesler ile birbirine bağdaştırılması ve istenildiği zaman bu bilgilerin hatırlanmasıdır. Bu stratejiler 4 alt stratejiden oluşmaktadır (Oxford, 1990, s. 41).

Tablo 2. Oxford (1990) Zihinde resim ve sesleri kullanma stratejileri

Zihinde resim oluşturma	• Okuma veya dinleme esnasında kelimenin zihinde resminin oluşturulmasıdır.
Anlamsal haritalandırma	• Öğrencilerin öğrendikleri kelimeler arasında bir ilişki şeması kurma şeklidir.
Anahtar kelime kullanımı	• Bu yöntem öğrenilen kelimenin yakın anlamlı sözlükler ile zihinde bağdaştırılmasıdır.
Hafızada sesleri simgeleştirme	• Öğrenilen kelimenin görsel hatırlatıcılar dışında seslerle öğrenilen kelimeler ile hatırlanmasıdır.

(Oxford, 1990, s. 41–42)

Detaylı gözden geçirme, yabancı dilde öğrenilmiş olan kelimelerin düzenli zaman aralıkları ile tekrar edilerek kalıcılığının sağlanmasıdır. 1 alt stratejiden oluşmaktadır.

Tablo 3. Oxford (1990) Detaylı gözden geçirme stratejileri

Yapılandırıl mış gözden geçirme	• Öğrenilen bilginin belirli zaman aralıkları ile yapılandırılmış bir şekilde tekrarlanması ile kelimelerin daha kolay hatırlanmasını sağlayan yöntemdir.
------------------------------------	---

Eyleme geçme, öğrencinin öğrendiği kelime ve dilbilgisi kurallarını şahsi olarak katıldığı aktiviteler ile hafızada kalıcılığı sağlama stratejidir. Bu strateji iki alt stratejiden oluşmaktadır (Oxford, 1990, s. 42).

Tablo 4. Oxford (1990) Eyleme geçme stratejileri

Fiziksel veya duygusal tepkileri kullanmak	• Öğrencileri yabancı dilde öğrendikleri kelimeleri duygu veya fiziksel hareketler ile bağdaştırarak öğrenmesidir.
Mekanik teknikleri kullanmak	• Kelime ve bilgileri kartlar aracılığı ile yazarak ve sözlü tekrarını yaparak öğrenme ve kalıcılığı sağlama yöntemidir.

(Oxford, 1990, s. 42)

2.8.1.3. Oxford'un Telafi Stratejileri Sınıflandırması

Telafi Stratejileri, Öğrenilen yabancı dildeki sınırlılıklara rağmen dili en üst

düzeyde öğrenmeye yardımcı olur. Telafi stratejileri dilbilgisinin ve özellikle de kelime dağarcığının yetersiz kalmasını telafi etmeyi amaçlar. Telafi stratejileri 2 ana kategoride toplam 10 alt stratejiden oluşmaktadır (Oxford, 1990, s. 47).

Şekil 3. Oxford (1990) Telafi stratejileri sınıflandırması

(Oxford, 1990, s. 48)

Zekice tahminde bulunma, yetersizlik hissedilen konularda akıllıca tahmin yürütme stratejileridir. İki alt stratejiden oluşmaktadır.

Tablo 5. Oxford (1990) Zekice tahminde bulunma stratejileri

Dilbilimsel ipuçları kullanmak	• Yabancı dilde geçmişte öğrenilmiş olan bilgilerin kullanılması ile okuma veya dinleme esnasında yeni kelimelerin anlamlandırılma çabasıdır.
Başka ipuçlarını kullanmak	• Okuma esnasında kelimenin geçtiği yere, birlikte kullanıldığı kelimeler ve olay örgüsünün nerede ve nasıl geçtiğine bakarak tahmin yürütmektedir. Dinleme esnasında ise vücut dili ve görsel faktörler ile anlaşılmaya çalışılmasıdır.

(Oxford, 1990, s. 49)

Yazma ve konuşmadaki sınırlamaların üstesinden gelmek, 8 alt stratejiden oluşmaktadır. Bunların bazıları sadece konuşma becerisine mahsustur. Anca bazıları yazmak için de kullanılabilir (Oxford, 1990, s. 50).

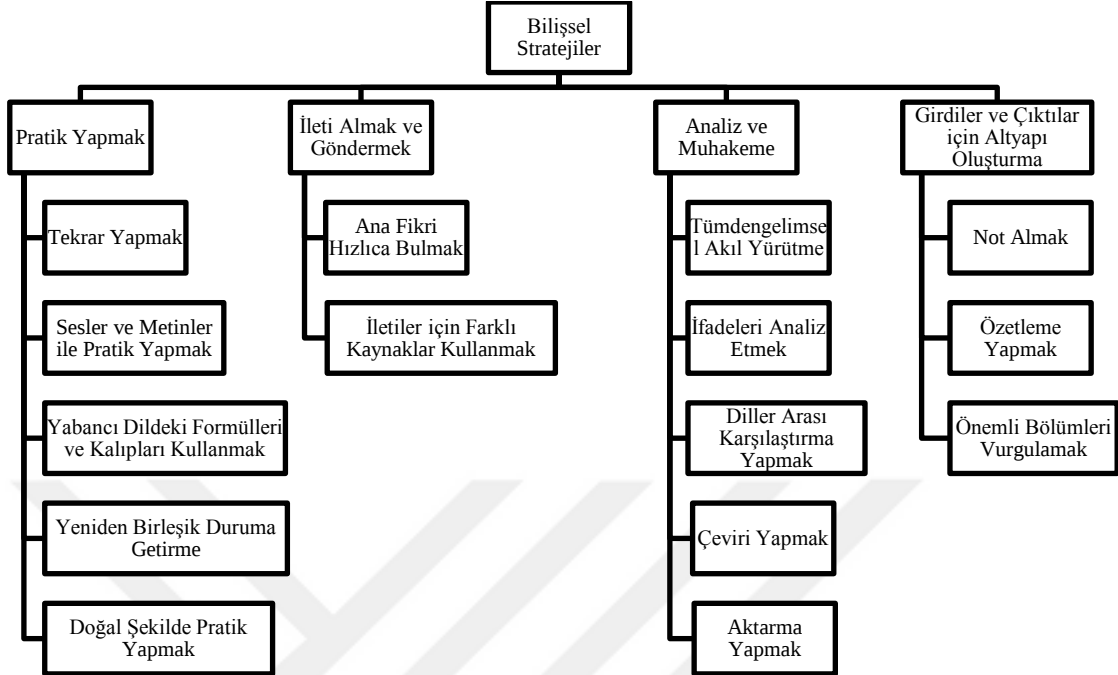
Tablo 6. Oxford (1990) Yazma ve konuşmadaki sınırlamaların üstesinden gelme stratejileri

Anadile geçiř yapmak	• Yabancı dili öğrenirken öğrencinin katıldığı bir noktada yabancı dildeki cümlelerin arasına aklına gelmeyen ya da bilmediğı kelimenin anadilindeki karşılığını yazmaktır.
Yardım almak	• ğrenci yabancı dilde takıldığı, tereddüt ettiğı durumlarda başkalarından bilgiyi isteme, talep etme stratejisidir.
Jest ve mimikleri kullanmak	• ğrencinin bilmediğı bir kelimeyi jest ve mimikleri ile yani vücut dili ile anlatmaya çalışmasıdır.
Kısmen veya Tamamen Konuşmaktan Kaçınmak	• Bu strateji, genel olarak iletişimden kaçınmayı, belirli konulardan kaçınmayı, belirli ifadelerden kaçınmayı veya konuşmanın ortasında iletişimi terk etmeyi içerebilir.
Konu seçmek	• İletişimi kendi ilgi alanlarına yönlendirmek ve konunun öğrencinin sohbet etmek için yeterli kelime ve dilbilgisine sahip olduğundan emin olmak için konuşma konusunu seçme stratejisidir.
İletiyi uyarlamak veya benzerini kullanmak	• Bazı bilgi öğelerini atlayarak, fikirleri daha basit veya daha az kesin hale getirerek veya biraz farklı bir şey söyleyerek mesajı değıştirme stratejisidir. .
Dolaylama veya Eřanlamalı Sözcük Kullanma	• ğrenilen dilde akla gelmeyen ifade ve cümleler için cümleyi dolandırıp, değıştirme yardımıyla ifade etmeye çalışmak veya eşanlamalı kelimeler ile anlatmaya çalışmaktır.
Yeni kelime kullanmak	• Yazma veya konuşma esnasında akla gelmeyen kelimeler için farklı ifadeler ile anlatmaya çalışmaktır. Örneğın ğrenci “eczane” kelimesini bilmiyorsa bunu “ilaç alının yer” olarak kullanabilir.

(Oxford, 1990, s. 50–51)

2.8.1.4. Oxford'un Bilişsel Stratejiler Sınıflandırması

ŞEKİL 4. Oxford (1990) Bilişsel stratejiler sınıflandırması

Pratik yapmak, 5 alt stratejiden meydana gelmektedir.

Tablo 7. Oxford (1990) Pratik yapma stratejileri

Tekrar yapmak	• Öğrenilen bilgilerin sürekli tekrar edilmesidir. Örneğin televizyonda ya da internet ortamında duyulan şeylerin aynı şekilde anadili konuşuru gibi taklit edilmesi gibi.
Sesler ve metinler ile pratik yapmak	• Öğrenci sesli metinleri dinleyerek telaffuz ve tonlama gibi konuları öğrenmeye çalışır. Yazılı olarak yapılan tekrarlarda ise metinde anlatılmak istenen mesajı anlamaya çalışır.
Yabancı dildeki formülleri ve kalıpları kullanmak	• Öğrenilmiş olan deyim ve cümleleri değiştirerek aynı anlama getirme ve anlamaya çalışma yöntemidir.
Yeniden birleşik duruma getirme	• Yabancı dilde öğrenilen kelime ve cümleleri birleştirerek uzun cümleler kurmak gibi yöntemlerdir.
Doğal şekilde pratik yapmak	• Yabancı dili doğal olarak, gerçek yerlerde, kitap veya makale okuyarak, insanlarla konuşarak vb. şekilde öğrenmek.

(Oxford, 1990, s. 44–45)

İleti almak ve göndermek, bu strateji 2 alt stratejiden oluşmaktadır.

Tablo 8. Oxford (1990) İleti almak ve göndermek stratejileri

Ana fikri hızlıca bulmak	• Ana fikirleri belirlemek için gözden geçirmeyi kullanmak veya ilgi duyulan belirli ayrıntıları bulmak için taramak. Bu strateji, öğrencinin yeni dilde duyduklarını veya okuduklarını hızlı bir şekilde anlamalarına yardımcı olur.
İletileri almak ve göndermek için kaynaklar bulmak	• Gelen mesajları yazılı olarak veya yazılı olmayan kaynaklardan edinme ve sonrasında kendi mesajını bu kaynaklar aracılığı ile iletmek.

Analiz ve muhakeme, çeşitli dil becerilerine uygulanan mantıksal analiz ve muhakeme ile ilgili stratejilerdir. 5 alt stratejiden oluşmaktadır ve çoğunlukla yeni bir ifadenin anlamını öğrenmek veya yeni bir ifade oluşturmak için kullanılır.

Tablo 9. Oxford (1990) Analiz ve muhakeme stratejileri

Tümdengelsel akıl yürütme	• Öğrencinin hedef dildeki kuralları anımsayıp hatırlaması ve karşılaştığı durumlarda akıl yürütmesidir.
İfadeleri analiz etmek	• Yeni karşılaşılan kelime veya cümleleri parçalara ayırarak anlamaya çalışma stratejisidir.
Diller arası karşılaştırma yapmak	• Öğrencinin ana dili ile hedef dili arasındaki kelimeleri karşılaştırarak aynı kökenden gelen kelimeleri anlamlandırmaya çalışmasıdır.
Çeviri yapmak	• Öğrencinin hedef dilden ana dile veya ana dilinden hedef dile bire bir çeviri yapma yöntemidir. En sık kullanılan yöntemlerden biridir.
Aktarma yapmak	• Öğrencinin ana dilindeki kuralları hedef dile uygulamasıdır. Bu yöntemin kullanılması durumu birçok dilde hataya sebep olabilmektedir.

Girdiler ve çıktılar için altyapı oluşturma, öğrenilen dilde hem anlamlandırma hem de dil yeterliliği için kullanılan stratejilerdir. 3 alt stratejiden oluşmaktadır.

Tablo 10. Oxford (1990) Girdiler ve çıktılar için altyapı oluşturma stratejileri

Not almak	• Gelişi güzel bir not almaktan ziyade, öğrenilen bilgilerin ana fikirlerini ve önemli bulguları sistematik bir şekilde not etmektir.
Özetleme yapmak	• Okunan veya dinlenen metinlerin zihinde var olan bilgiler ile özetlenmesidir.
Önemli bölümleri vurgulamak	• Öğrenilen bilgilerin önemli kısımlarının belirleyici şekilde işaretlemektir. (altını çizmek, renkli kalem ile işaretlemek vb.)

2.8.1.5. Oxford'un Üstbilişsel Strateji Sınıflandırması

Üstbilişsel stratejiler, bilişsel stratejilerin önünde veya onlarla birlikte anlamına gelir. Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini planlamalarını sağlayan eylemlerdir. Öğrenciler zamanla birçok farklı öğrenme yöntemi, farklı dil kuralları, açıklaması ve öğrenilmesi zor olan öğrenme yöntemleri ile karşılaşır ve bu sebepten dolayı odaklarını kaybederler. Bu odağın yeniden kazanılması için üstbilişsel stratejiler kullanılabilir. Bu stratejiler 3 alt başlıktan ve 11 alt stratejiden meydana gelmektedir.

Şekil 5. Oxford (1990) Üstbilişsel stratejiler sınıflandırması

Üstbilişsel Stratejiler		
Öğrenime Merkezlenmek • Mevcut Bilgilere Genel Bakış ve Bağlantı Kurma • Dikkatini Vermek • Dinlemeye Odaklanmak için Konuşmayı Geciktirme	Öğrenimi Düzenlemek ve Planlamak • Dil Öğrenimi Hakkında Bilgi Edinmek • Düzene Sokmak • Hedef ve Kazanımları Belirleme • Dil Aktivitesinin Amacını Belirlemek • Dil Aktivitesi Belirlemek • Pratik Yapmak için Fırsatlara Göz Atmak	Öğrenimi Değerlendirmek • Kendi Kendini İzlemek • Kendini Değerlendirmek

Öğrenime merkezlenmek, öğrenci öğrenmek istediği konuda ister yazılı ister işitsel ister aktivite olarak öğrenmeye kendini odaklamasıdır.

Mevcut bilgilere genel bakış ve bağlantı kurmak, öğrencinin önceden öğrenilen bilgileri gözden geçirip kendi bildiği bilgiler ile ilişkilendirip anlamaya çalışmasıdır.

Dikkatini vermek, dil öğrenme sürecinde öğrencinin dikkatini dağıtacak olan faktörlerden kendisini uzak tutması ve bütün dikkatini öğrendiği şeye vermesidir.

Dinlemeye odaklanmak için konuşmayı geciktirme, öğrenci dinlediği bir metni anlamak için sessiz kalmayı seçip, bütün dikkatini dinlemeye verebilir.

Öğrenimi düzenlemek ve planlamak, öğrenme sürecinden maksimum verim sağlamak için kullanılan stratejilerdir.

Dil öğrenimi hakkında bilgi edinmek, Kitap okumak ve diğer insanlar ile konuşarak dil öğrenme sürecinin nasıl işlediği öğrenmek için çaba sarf etmek sonrasında bu bilgileri başkasının kullanması için paylaşmak.

Düzene sokmak, Dilin öğrenilmesi için en uygun koşulları anlama ve kullanmak. Öğrenim programını, fiziksel ortamı ve öğrenme defterlerini düzenlemek.

Hedef ve kazanımları belirleme, uzun vadeli hedefler veya kısa vadeli hedefler belirlemek. Örneğin; “1 yıl içinde kendimi ifade edebilecek kadar öğreneceğim” gibi.

Dil aktivitesinin amacını belirlemek, okuma, konuşma, yazma veya dinleme ile ilgili bir görevin amacını belirlemek. Örneğin; “Güncel haberleri öğrenmek için gazete okumak” gibi.

Dil aktivitesi belirlemek, dil aktivitesi veya görevi için gerekli unsurları ve eylemleri planlamak. Dört adımdan oluşur: görevi/durumu tanımlama, gereksinimleri belirleme, kendi dil kaynaklarını kontrol etme ve görevi/durumu için gerekli dil öğelerini/işlevlerini belirleme.

Pratik yapmak için fırsatlara göz atmak, hedef dilde doğrudan etkileşime öğrencinin tamamen kendi isteği ile girmesidir. Örneğin hedef dilin konuşulduğu ortamlarda bulunmak, dâhil olmak.

Öğrenimi değerlendirmek, öğrencinin kendi ilerlemesini ve öğrenme durumunu değerlendirmesidir. İki alt stratejiden oluşmaktadır.

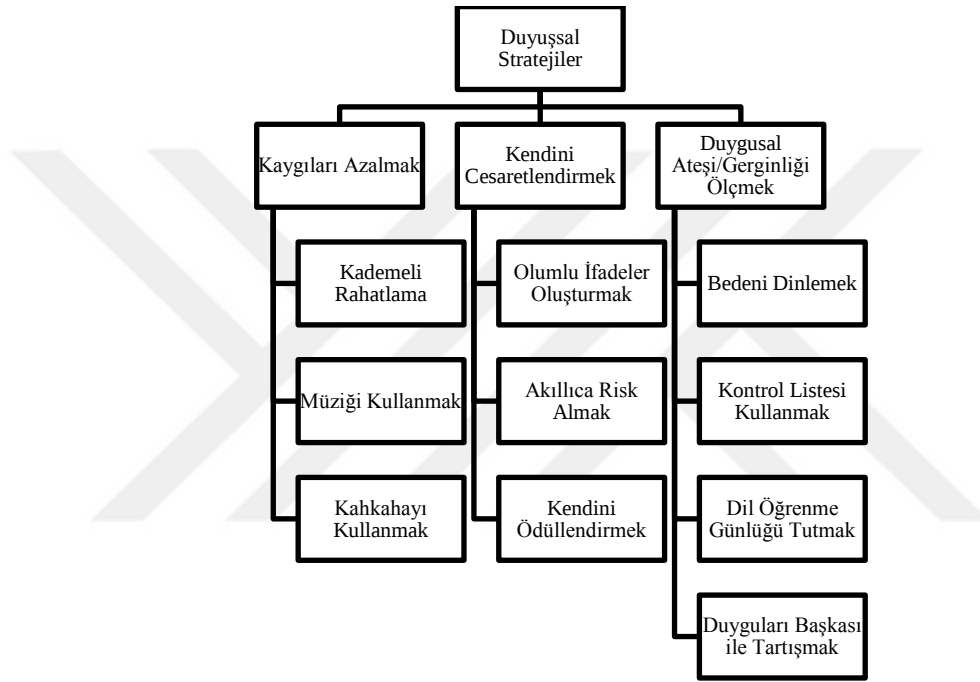
Kendi kendini izlemek, Öğrenci dil öğrenme sürecinde yaptığı hataların temel kaynağını bunların tekrar edilmemesini sağlamaktır.

Kendini değerlendirmek, öğrenci kendisinin geçmişten şu ana kadar öğrenme aşamalarını değerlendirip kendisinde bir gelişim olup olmadığı değerlendirmesidir.

2.8.1.6. Oxford'un Duyuşsal Strateji Sınıflandırması

Öğrencinin duyguları, tutumları, motivasyonları ve değerlerini ifade eder. Bu faktörler öğrencinin öğrenme sürecini etkileyebilir. Bu sebeple öğrenci bu stratejiler ile bu durumu kontrol altına alabilmektedir. 3 ana stratejiden ve 10 alt stratejiden oluşmaktadır.

Şekil 6. Oxford (1990) Duyuşsal stratejiler sınıflandırması

Kaygıları azaltmak, öğrencinin hem fiziksel hem de zihinsel kaygılarını azaltmaya yönelik stratejilerdir. 3 alt stratejiden oluşmaktadır.

Kademeli rahatlama, öğrenci çeşitli yöntemler ile kendini rahatlatmaya çalışır. Örneğin derin nefes alıp vermek meditasyon yapmak gibi.

Müziği kullanmak, öğrenci kendini rahatlatacak bir şekilde müzik dinleyerek dil öğrenme sürecinin daha kolay olmasını sağlayabilir.

Kahkahayı kullanmak, öğrenme aşamasında öğrenci gerildiği veya stres yaşadığı zaman, gülmek bu durumun ilacı olabilmektedir. Komik bir film izlemek gibi rahatlatıcı eylemlerdir.

Kendini cesaretlendirmek, bu stratejiler çoğunlukla başkaları tarafından bir öğrenme teşviki bekleyen ve kendisini teşvik edebileceğinin farkında olmayan öğrencilerin göz ardı ettiği stratejilerdir. 3 alt stratejiden oluşmaktadır.

Olumlu ifadeler oluşturmak, dil öğrenirken öğrencinin kendisini daha rahat ve güvenli hissetmesi için olumlu ifadeler yazması ve söylemesidir.

Akıllıca risk almak, öğrencinin eyleme geçtiği durumlarda hata yapacağını bilmesi ve komik duruma düşeceğini bilmesine rağmen risk almasıdır.

Kendini ödüllendirmek, öğrencinin yabancı dilde yaptığı başarılarını kendisinin ödüllendirmesidir.

Duygusal ateşi/gerginliği ölçmek, öğrenci bu stratejiler ile dil öğrenme sürecinde kendi duygularını ve motivasyonunu değerlendirerek anlamasıdır. 4 alt stratejiden oluşmaktadır.

Bedeni dinlemek, öğrencinin kendi bedeninde yaşanan durumların farkına varmasıdır. Bunlar stres, gerginlik, korku gibi olumsuz hisler veya mutluluk, özgüven gibi olumlu hisler de olabilir.

Kontrol listesi kullanmak, dil öğrenimi ve yapılan eylemler ile ilgili duygu değişimlerini ve motivasyonları keşfetmek için kullanılan stratejidir.

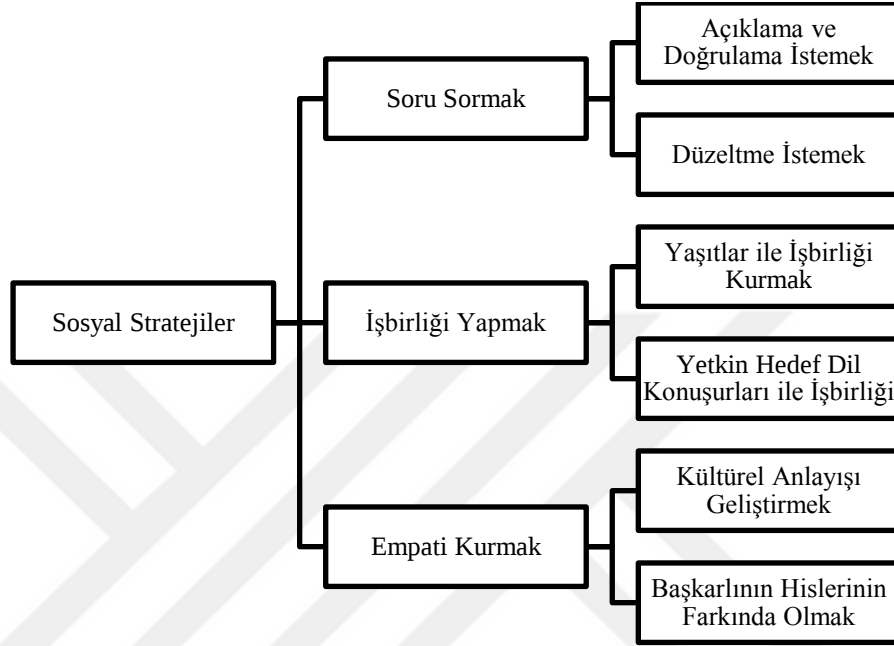
Dil öğrenme günlüğü tutmak, dil öğrenme aşamasınca gerçekleşen olay ve duyguların takibini yapmak için dil öğrenme günlüğü tutmak.

Duygularını başkası ile paylaşmak, dil öğrenme hakkında duyguları keşfetmek ve ifade edebilmek için başkaları ile konuşmak.

2.8.1.7. Oxford'un Sosyal Stratejiler Sınıflandırması

Dil sosyal bir aktivitedir. Bu sebepten dolayı dil öğrenme insanlar ile sosyal bir birliktelik içine girmeyi gerektirir. Sosyal stratejiler 3 ana stratejiden ve 6 alt stratejiden oluşmaktadır.

Şekil 7. Oxford (1990) Sosyal stratejiler sınıflandırması

Soru sormak, bu stratejiler başkalarından, genellikle öğretmenlerden, anadili hedef dil olanlardan ya da hedef dil konusunda yetkin olan bir arkadaşından yardım istemeyi içerir.

Açıklama ve doğrulama istemek, Konuşulan konunun tekrar edilmesi, farklı kelimeler ile anlatılmasını istenmesi veya örneklendirme yapılmasını istemek gibi davranışlardır. Belirli bir ifadenin doğru olup olmadığı sormak ve bu konuda geri bildirim almak.

Düzeltilme istemek, bu stratejiler çoğunlukla konuşma esnasında veya internet ortamında yazılı iletişim esnasında ortaya çıkar. Öğrencinin yaptığı yanlışın düzeltilmesini istemesidir.

İş birliği yapmak, bu stratejiler dil ile ilgili daha fazla iletişim kurmayı ve dil becerisini geliştirmeyi hedefler. Sadece dil becerilerini değil öğrencinin öz güvenini ve sosyal kabulü de geliştirmektedir.

Yaşıtlar ile iş birliği kurmak, bu stratejiler dil becerilerini geliştirmek için dil öğrenenlerin birbirleri ile çalışmasını hedefler. Öğrenciler düzenli bir partner şeklinde, geçici gruplar halinde ve küçük gruplar halinde olabilir. Bu sebeple bu stratejiler rekabeti kontrol etmeyi de amaçlar.

Yetkin hedef dil konuşurları ile iş birliği, bu strateji öğrencilerin hedef dili öğrenmesi için o dilin konuşurları ile sınıf ortamı dışında çalışmasıdır.

Empati kurmak, Empati geliştirmek için kullanılan stratejilerdir. 2 alt stratejiden oluşmaktadır.

Kültürel anlayışı geliştirmek, kültürü öğrenerek başka bir kişiyle empati kurmaya çalışmak ve diğer kişinin o kültürle ilişkisini anlamaya çalışmak.

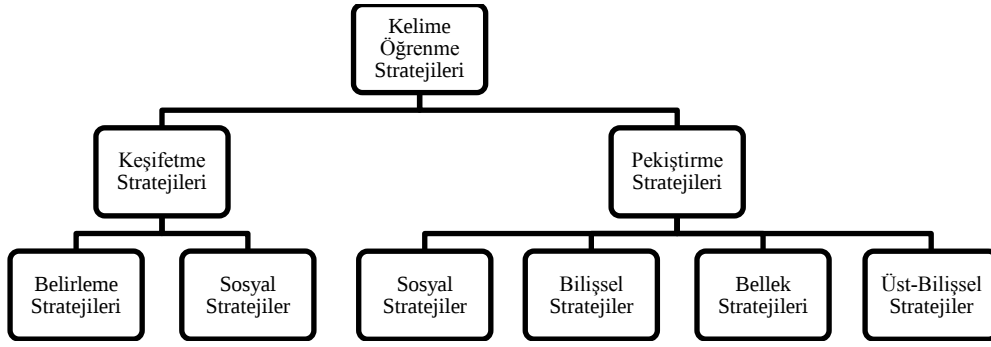
Başkalarının hislerinin farkında olmak, başkalarının duygu, düşünce ve davranışlarını gözlemlemek ve uygun durumda başkalarının duygu ve düşüncelerini sormak.

2.8.2. Schmitt'in Kelime Öğrenme Stratejisi Tanımı

Schmitt kelime öğrenme stratejilerinin sınıflandırılmasında Oxford (1990) geliştirdiği dil öğrenme stratejilerini baz alarak çalışmalarını yürütmüştür. Fakat Oxford'un geliştirdiği stratejileri kapsayıcı olmadığından dolayı yani öğrencilerin bir sözcük ile ilk kez karşılaştığında nasıl bir strateji kullanacağından yoksun olduğu içinyeni bir sınıflandırma tasarlamıştır (Schmitt & Schmitt, 2000).

Schmitt kelime öğrenme stratejilerini, ilk kez karşılaştıkları sözcüğü gördüklerinde keşfetme stratejileri ve daha sonra o sözcükleri hatırlamasını sağlaması açısından pekiştirme stratejileri olarak iki kategoride sınıflandırmıştır.

Şekil 8. Schmitt (1997) Kelime öğrenme stratejileri sınıflandırması

2.8.2.1. Schmitt'in Belirleme Stratejileri Tanımı

Yeni bir kelime öğrenen kişinin yeni bir kelime ile karşılaştığı zaman kendinden başka bir kaynak kullanmaksızın kelimenin önce kendi anadiline benzer bir yapısının olup olmadığı anlaması, bağlamdan tahmin yürütmesi veya bazı referanslar kullanarak öğrenmeye çalışması olarak tanımlanmıştır. Günümüzde de birçok bireyin bu yöntemi sık sık kullandığı görülmektedir. Geçmişten günümüze yabancı diller arası yapılan kelime alışverişlerinin bir sonucu olarak farklı dillere ait olan kelimeleri farkında olmasak, daha doğrusu kullanmasak bile bildiğimizi söyleyebiliriz (Schmitt, 1997; Schmitt & Schmitt, 2000). Yeni kelimenin anlamını bulmak için kullanılan Belirleme Stratejileri şunlardır;

- Konuşmada kelimenin geçtiği bölümün analizini yapmak
- Kelimenin kök ve eklerinin incelenmesi
- Anadilde kelimenin aynı kökten var olan kelimelerini bulmak
- Mevcut olan resim, mimik ve hareketlerin analizini yapmak
- Metinsel bağlamdan anlam tahmini
- Tek dilli sözlük kullanma
- İki dilli sözlük kullanma
- Kelime listeleri hazırlama
- Resimli kartlar kullanma

Metinsel bağlamdan anlam tahmini, öğrencinin bir kelimenin anlamını bilmemesine rağmen bu kelimenin kullanıldığı yere, kullanan kişinin hareketlerine ya da bir metinde geçtiği yere bakarak tahmin etmesidir. Sözlük kullanmak, çoğu öğrencinin en sık kullandığı yöntemdir. Fakat öğrencinin kelimenin anlamını öğrendikten sonra kalıcı olmasını sağlaması gerekmektedir. Bu yüzden öğrendiği kelimeyi kendi cümleleri ile

kullanmak, kelime tekrarı yapmak gibi yöntemler kullanılmalıdır.

Kelimenin kök ve eklerinin incelenmesi, öğrenciler için başlangıçta zorlayıcı bir yöntemdir. Öğrenci öğrenmek istediği kelimenin içinde bulunduğu cümleye, önceki ve sonraki cümlelere bakarak veya kelimenin aldığı eklerle bakarak anlam tahmin etmesidir. Anadilde kelimenin aynı kökten var olan kelimelerini bulmak ise öğrencinin öğrenmek istediği kelimenin kendi anadilinde aynı kökenden gelip gelmediğine bakmaktır. Yıllar boyunca farklı kültürlerin bir araya gelerek kelime alışverişinde bulunması sonucu kelime öğrenimi kolaylaştıran bir yöntemdir.

2.8.2.2. Schmitt'in Sosyal Stratejiler Tanımı

Sosyal stratejiler kısacası yeni bir kelimeyi öğrenmek için başkalarına soru sormaktır. Yabancı dil öğrenen kişiler bilmedikleri kelimeleri başkalarına sorarak bu kelimeyi öğrenmeye çalışır. Bunun en bilinen yolu ise öğrenmek istenen kelimenin direkt tercümesini vermek veya kelimenin eş anlamlısını vermektir. Bu bilgileri vermek için de en önemli kaynak genellikle öğretmen olur. Öğretmenin yanı sıra öğrenciler kelimeyi öğrenmek için arkadaşlarına da sorabilirler (Schmitt 1997; Schmitt & Schmitt 2000; Yığın 2013).

Sosyal Stratejilere bakarak şöyle diyebiliriz; Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin öğretmenlerinin Türkçe ve Boşnakça 'ya hâkim olmaları gerekmektedir. Öğrencilere bilmedikleri bir kelimeyi anlatırken birçok eş anlamlı kelime ile öğrencilerin yeni kelimeler öğrenmesine daha iyi katkıda bulunabilir. Osmanlı döneminden fazlaca etkilenen Bosna Hersek Türkçe öğrenime daha yatkındır. Çünkü geçmişten gelen bu ilişkiyle beraber geçmişte kullanılan birçok kelime de Boşnakça 'ya geçmiştir.

Sosyal stratejilerde yeni bir kelimenin anlamını öğrenmek için kullanılan stratejiler:

- Yeni kelimenin anadildeki anlamını öğretmene sormak
- Yeni kelimenin öğrencinin anadilindeki eş anlamlısını ya da direkt anlamını öğretmene sorma
- Öğretmenden yeni kelimeyi içeren bir cümle istemek
- Sınıf arkadaşlarına kelimenin anlamını sormak
- Kelimenin anlamını keşfetmek için grup çalışması yapmak

Bu bilgiler ışığında öğretmen çok önemli bir noktadadır. Öğrencilerin soruları her zaman doğru yanıt vermeye çalışmak hem anadiline hem de hedef dile hâkim olmalıdır. Şöyle bir durum söz konusudur ki her yabancı kelimenin Türkçe karşılığı yoktur. Bu karşılığı olmayan kelimelere benzer kelimeler söylemek en basit çözümdür fakat bu kelimeyi farklı kelimeler veya kısa hikâyeler bazında anlatmak etkili bir yöntemdir.

Sosyal stratejilerde öğrenile kelimenin pekiştirilip, kalıcı olmasını sağlamak için stratejiler;

- Grup ile beraber kelimenin anlamını çalışmak ve pratik yapmak
- Öğretmenin öğrencilerin hazırladıkları resimli kartların ve kelime listelerinin doğruluğunu kontrol etmesi
- Anadili, öğrenilmek istenen dil olan kişiler ile iletişim kurmak

2.8.2.3. Schmitt'in Bilişsel Stratejiler Tanımı

Bilişsel Stratejiler kısacası bir kelimeyi defalarca tekrar ederek öğrenmeyi amaçlar. Bunun için kelimeyi sürekli okuma, yazma ve yüksek sesle tekrar etmek gibi stratejiler uygulanır(Schmitt, 1997; Schmitt & Schmitt, 2000). Bilişsel Stratejilerin kelime öğrenildikten sonra pekiştirip, kalıcı olması için kullanılan stratejiler;

- Kelimenin sözlü tekrar edilmesi
- Kelimenin yazılı tekrar edilmesi
- Kelime listelerinin kullanılması
- Resimli kartların kullanılması
- Sınıfta kelime ile ilgili notlar alınması
- Ders kitabındaki kelime bölümünün kullanılması
- Kelime listelerinin kaset olarak dinlenmesi
- Fiziksel nesnelere kelimenin anadildeki anlamlarının yazılması
- Kelimeler için kelime defteri tutulması

Resimli kartların kullanılması, öğrenciler için kelime öğrenmeyi kolaylaştıran bir yöntemdir. Çünkü resim, görüntü nesnedir. Öğrenci öğrenmek istediği kelimeyi bu görsel ile bağdaştırarak bu kelimenin gerektiği zamanlarda hafızan çağırılmasını kolaylaştırır. Fiziksel nesnelere kelimenin anlamının yazılması çok pratik ve etkili bir yöntemdir. Evde bulunan nesnelere küçük kâğıtlar ile öğrenilmek istenen dildeki karşılığı

yazılarak sürekli görsel olarak hafıza uyarılır ve kelimenin kalıcılığı çok daha kuvvetli ve de istenildiği zaman kelimenin hatırlanması daha kolay olmaktadır. En sık kullanılan yöntemler ise kelime defteri tutma ve sınıfta not tutma yöntemleridir. Öğrenci sınıfta not tuttuğu zaman hem elinde geçmiş kelimeler için bir kaynak hem de yazılı ve görsel pratik yapmış olacaktır. Kelime defterleri ile ise kelimeyle ilgili örnekler yazarak, kelimenin eş anlamlılarını yazarak, kelimenin okunuşunu yazarak pratik yapılmaktadır.

2.8.2.4. Schmitt'in Bellek Stratejileri Tanımı

Bellek stratejileri öğrenilecek olan kelimeyi anadilde bilinen kelimeler ile ilişkilendirerek kullanmayı amaçlar. Bu şekilde daha hızlı ve verimli bir şekilde kelime öğrenilmiş olur ayrıca dil öğrenen bireyler çok fazla kelimeyi öğrenip, bunları hafızalarında depolayabilirler ve istedikleri zaman bu kelimeleri ilişkilendirdikleri kelimeleri hatırlayıp hızlı bir şekilde yeniden çağırabilirler (Schmitt, 1997; Schmitt & Schmitt, 2000).

Bellek stratejisinin kelime öğrenildikten sonra pekiştirilip, kalıcı olması için kullanılan stratejiler;

- Kelimenin anlamını resimli bir temsili ile çalışmak
- Kelimenin anlamının zihinde resimleştirilmesi
- Kişisel bir tecrübe ile kelimenin bağdaştırılması
- Kelimeyi koordinatlarıyla yani bağlı olduğu diğer kelimeler ile ilişkilendirmek
- Kelimenin eş anlamlıları ve zıt anlamlıları ile bağdaştırılması
- Anlam haritalarının kullanılması
- Derecelendirilebilir sıfatlar için ölçekler kullanılması
- PEG yöntemini kullanma
- LOCI yöntemini kullanma
- Çalışmak için kelimeleri gruplandırma
- Kelimeleri bir sayfada uzamsal olarak gruplandırma
- Yeni öğrenilen kelimeyi cümlelerde kullanma
- Bir hikâye içinde kelimeleri gruplandırma
- Kelimenin yazımına çalışmak
- Kelimenin okunuşunu çalışmak
- Yeni kelimeyi öğrenirken yüksek sesle söylemek
- Kelimenin görselleştirilmesi
- Kelimenin ilk harfinin altını çizmek
- Kelimeyi zihinde yapılandırmak
- Anahtar Kelime yöntemini kullanmak

- Kök ve ekleri hatırlamak
- Kelimenin geçtiği konuşmanın hatırlanması
- Kelimenin anlamını başka kelimeler ile açıklamak
- Çalışırken soydaş kelimeler kullanmak
- Kelimeleri deyimler ile beraber öğrenmek
- Yeni bir kelime öğrenirken beden dilini, hareketleri, mimikleri kullanmak

Anahtar kelime yöntemi etkili bir yöntemdir. Öğrenilmek istenen kelimenin anadilde benzer bir kelime ile hatırlanıp, cümle içinde kullanılması şeklinde uygulanır.

Buna Boşnakça bir örnek vermek gerekirse; Boşnakçada “mal” kelimesi “küçük” anlamını gelmektedir. Bunu bir anahtar kelime yöntemine çevirmek için bir cümle kurmamız gerekmektedir. Mesela şöyle diyebiliriz; “Bugün dükkâna küçük mallar geldi” cümlesi güzel bir örnek olacaktır. Bu yöntem için bazı örnekleri aşağıda verilmiştir;

- Annesi bugün oğluna mama yedirdi. (“mama”, “anne”)
- Meyve suyu hazırlamak için meyveleri makineye sok. (“sok”, “meyve suyu”)

Bazı araştırmalar, bilginin daha derin ve daha aktif manipülasyonunu gerektiren daha karmaşık stratejilerin daha ileri düzey öğrenciler tarafından kullanılabileceğini bulmuştur, örneğin; İlişkilendirmeler veya anahtar kelime yöntemleri oluşturma stratejileri, daha başarılı öğrenmeyi, yani öğrenilen kelime dağarcığının bellekte daha uzun süre tutulmasını sağlar (Terzić, 2018).

2.8.2.5. Schmitt’in Üstbilişsel Stratejiler Sınıflandırması

Dil öğrenen kişilerin kendi öğrenme stratejilerini seçip, öğrenmek istedikleri kelimeleri planlayıp düzenli bir çalışma planı oluşturması ve öğrenme sonuçlarını değerlendirip kendine uygun olması durumunda devam etmesi veya olumsuz öğrenme durumunda yeni bir strateji arayışına girmesidir. Öğrencilerin yabancı bir dili öğrenmek için öğrenmek istedikleri dile hayatlarının büyük bir bölümünde yer vermeleri önemlidir(Schmitt, 1997; Schmitt & Schmitt, 2000). Bu sebeple yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kelime öğrenimi için Türkçe kitaplar okuması, Türkçe diziler veya filmler izlemesi ve Türkçe şarkılar dinlemesi bu stratejiyi kullanıp, faydalandığı göstermektedir. Bilişsel Stratejilerin kelime öğrenildikten sonra pekiştirilip, kalıcı olması için kullanılan stratejiler;

- Öğrenilen dildeki medyanın kullanımı (filmler, diziler, şarkılar gibi)
- Kişinin kendi başına kelime testleri yapması
- Sık sık kelime pratiği yapmak
- Yeni kelimeyi pas geçmek
- Zaman geçse bile kelime çalışmaya devam etmek

Boşnak öğrenciler için medya kullanmak kolaydır çünkü Türkçe ve Türkiye'nin Bosna Hersek'te popülerleşmesi ile beraber birçok televizyon kanalında Türkçe programlara ve dizilere yer verilmektedir. Bu sayede öğrenciler günlük yaşam içinde de sık sık Türkçeye maruz kalabiliyorlar. Örneğin Bosna Hersek televizyonlarında dublajlı film bulunmamaktadır. İnsanlar filmleri orijinal sesleriyle dinlerken Boşnakça altyazılı olarak okumaktadırlar. Bosna Hersek sokaklarında kime sorsanız mutlaka İngilizce bir şeyler konuşabilmektedirler. Filmleri orijinal sesleriyle seyretme olayı çocuklar açısından daha da önemlidir. Çünkü günlük hayatta kullanılan belli kalıplar bu yolla çocukta alışkanlık haline gelmektedir.

2.8.3. Gu ve Johnson (1996) Sınıflandırması

Gu ve Johnson (Gu & Johnson, 1996) Çin'in başkenti Pekin de bulunan Pekin Normal Üniversitesinde ders gören ana dalı İngilizce olmayan 850 öğrenci ile birlikte 91 soruluk bir anket yapmışlardır. Bu anketle birlikte Çinli üniversite öğrencileri tarafından kullanılan kelime öğrenme stratejilerini ve İngilizce öğrenmedeki stratejileri ve sonuçları arasındaki ilişkiyi anlamlandırmayı amaçlamışlardı (Gu & Johnson, 1996, s. 650–651).

- Öğrencilerin kendilerine göre kelime öğrenme stratejileri
- Üstbilişsel Düzenleme
- Tahmin Etme Stratejileri
- Sözlük Stratejileri
- Not Alma Stratejileri
- Tekrarlama Stratejileri
- Kodlama Stratejileri
- Harekete Geçirme Stratejileri

2.8.4. Nation (2001) Sınıflandırması

Nation'un sözcük öğrenme stratejileri 3 ana başlıkta tasnif edilmiştir. Bunlar planlama (Neye ve ne zaman odaklanacağını seçmek), kaynaklar (kelimeler hakkında kaynaklar bulmak), süreç(bilgi oluşturmak) aşamalarından oluşmaktadır (Nation, 2001, s. 353).

Tablo 11. Nation (2001) kelime öğrenme stratejileri sınıflandırması

Genel Strateji Sınıfı	Strateji Türleri
Planlama	• Kelime seçimi • Kelime bilgisinin yönlerini seçmek • Stratejileri seçmek • Tekrarlamayı planlamak
Kaynaklar	• Kelimeyi analiz etmek • Bağlam kurmak • Ana dil ve hedef dildeki sözcüklere başvurmak • Ana dil ve hedef dil arasında paralellikler kurmak
Süreç	• Kelimeyi fark etmek • Anımsamak • Üretmek

(Nation, 2001, s. 353)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma deseni, çalışma grubunu evren ve örneklem, verilerin toplanması ve bu verilerin analiz edilmesi gibi bölümler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandığı kelime öğrenme stratejilerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bütün dünyayı etkisi altına alan korona virüs sürecinden dolayı çoğu ülkede olduğu gibi Bosna Hersek'te de yüz yüze eğitim durdurulmuş, her türlü eğitim ve kurs internet üzerinden yapılmaktadır. Bu sebeple yapılan çalışma çevrim içi ortamda yürütülmüştür. Bu araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır.

Nicel araştırma “yaşanan olayları ve olguları nesnelleştirerek, gözlem yapılabilir hale getiren, ölçümleyebilen ve sayısal olarak ifade eden araştırma türüne nicel araştırma denir”¹ şeklinde tanımlanmıştır.

Betimsel tarama modellerinde mevcut olgu, kişi veya durumlar var olduğu şekliyle incelenmektedir (Karasar, 2016). Nicel araştırma, elde edilen verilerin(değişkenlerin) aralarındaki bağlar kanıtlanmaya çalışılır. Araştırmacının kendisi dışındaki şeyleri gözlemleyip, ölçüp analiz etmesi veya etmeye çalışmasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi Bosna Hersek'te ilk olarak üniversitelerde öğretilmeye başlanmıştır. Saraybosna Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 1950 yılından itibaren Türkçe eğitim verilmeye başlanmıştı sonrasında Şarkiyat Enstitüsü (Ortadoğu Bilimler Enstitüsü) ise Türkçe ile ilgili bilgileri, yazıları ve eserleri toplayıp bilgilerin korunmasını sağlamıştır. Üniversiteler dışında Türkçe eğitimi veren kurumlara örnek olarak Yunus Emre Enstitüsü başta gelmektedir. Eğitim anadili Türkçe olan öğretmenler tarafından sağlanmaktadır ve "Yabancılar Türkçe Öğretimi" konusunda eğitim görmüş kişilerdir.

¹ Girgin, E. (2020) Nicel Araştırma nedir? 25 Mart 2021 tarihinde www.iienstitu.com/blog/nicel-arastirma-nedir adresinden erişildi.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan öğrenciler farklı üniversitelerden ve başta Yunus Emre Enstitüsü olmak üzere farklı dil öğretim kurumlarında eğitim görmüş/görmekte olan kişilerin gönüllü katılımları ile sınırlandırılmıştır. A1, A2, B1, B2, C1 seviyesinde toplamda 210 öğrencinin katılımı ile anket yapılmıştır. Anket hem Türkçe hem de Boşnakça yapılmıştır. Ana dili Boşnakça olan öğrenciler ile anket tamamlanmıştır.

Ankete katılan öğrencilerin anket dili tercihi, yaşları, eğitim durumları, Türkçe düzeyleri ve Türkçe öğrenirken en çok zorlandıkları konu gibi bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 12. Ankete katılan öğrencilerin cinsiyetleri

Cinsiyet	N	%
Erkek	23	11.0
Kadın	187	89.0
Toplam	210	100.0

Katılım sağlayanların çoğunun kadın olduğu görülmüştür. 210 katılımcının 187'si kadın 23'ü ise erkektir. Yapılan bazı araştırmalara göre erkeklerin çoğunlukla teknik işler için eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Kadınlar ise çoğunlukla sosyal beşerî bilimler eğitimine ilgi göstermektedir.

Tablo 13. Ankete katılan öğrencilerin seçtikleri anket dili

Dil	N	%
Türkçe	48	22.9
Boşnakça	162	77.1
Toplam	210	100.0

Öğrencilerin %22,9'u yani 48 öğrencinin anketi Türkçe doldurdıkları görülmüştür. Bu şekilde ankete katılan 48 öğrencinin soruları Türkçe okuyup

anlayabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Diğer %77,1'i yani 162 öğrencinin anketi kendi ana dillerinde yani Boşnakça doldurdıkları görülmüştür. Bunun sebebinin öğrencilerin anketin soruları daha iyi anlayıp doğru cevap vermek olduğunu düşünebiliriz.

Tablo 14. Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımları

Yaş	N	%
18-20	16	7.6
21-25	72	34.3
25 ve üstü	122	58.1
Toplam	210	100.0

Katılım sağlayan öğrencilerin çoğunu 25 yaş ve üzeri kişiler oluşturmaktadır sonrasında ise 21 ve 25 yaş arası öğrenciler son olarak da 18 ve 20 yaş arası öğrencilerin ankete katıldığı görülmüştür.

Tablo 15. Ankete katılan öğrencilerin eğitim durumları

Okul	N	%
İlkokul	0	0
Lise	26	12.4
Üniversite	184	87.6
Toplam	210	100.0

Ankete katılım sağlayan bütün öğrencilerin okumuş bireyler oldukları görülmüştür. Katılım sağlayan 210 öğrencinin 26'sı (%12,4) lise 184'ü (%87,6) üniversite mezun/okumakta olan öğrencilerdir. Bunun sebebi ise Bosna Hersek Federasyonu, Saraybosna, Bosna-Podrinje ve Una-Sana kantonlarında 2 yıllık lise eğitim zorunludur. Bu sebepten dolayı bu kantonlarda bulunan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu en az lise mezunudur.

Tablo 16. Ankete katılan öğrencilerin Türkçe düzeyleri

Seviye	N	%
A1	9	4.3
A2	15	7.1
B1	33	15.7
B2	36	17.1
C1	117	55.7
Toplam	210	100.0

Öğrencilerin ankete verdiği cevaplara göre çoğu öğrenci C1 seviyesinde Türkçe bilmektedir fakat bu bilgilerin çevrimiçi bir anket olduğu hatırlatmak ve doğruluğunun varsayıldığı vurgulanmıştır. Yine de bu analiz edilen verilere bakarak öğrencilerin çoğunun Türkçeyi anlayıp basit düzeyde konuşmalarını sağlayacak kadar bildikleri görülmüştür.

Ankete katılan öğrencilerin bildikleri diğer dillerin de verileri toplanmış ardından analiz edilmiştir. Tablolar halinde bu verilere aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 17. Ankete katılan öğrencilerin İngilizce bilme durumları

İngilizce	N	%
Evet	199	94.8
Hayır	11	5.2
Toplam	210	100.0

Bu verilerin doğruluğunun kontrol edilip kanıtlanmadığı belirtmek ve yapılan araştırmaya göre öğrencilerin çoğunun İngilizce bildiği görülmüştür.

3.4. Veri Toplama ve Analiz

Araştırmaya katılan Boşnak öğrencilerin Türkçe öğrenirken kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemek için kullanılan anket Oxford (1990) ve Schmitt (1997) anketlerinden derlenmiştir. Veriler öğrencilerin bazı kişisel bilgileri ve likert ölçeği kullanılarak hazırlanan 25 sorudan ve 5'er cevaptan oluşmaktadır. Cevaplar sırayla 1'den 5'e kadar; Hiç (1), Nadiren (2), Ara sıra (3), Genellikle (4), Her zaman (5) şeklindedir. Sorular 5 çeşit kelime öğrenme stratejisinden 5'er soru hazırlanarak derlenmiştir. Bu stratejiler bellek stratejileri, belirleme stratejileri, bilişsel stratejiler, üstbilişsel stratejiler ve sosyal stratejilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda Karadağ'ın (2013) belirlediği kelime öğretim stratejilerinin üst ve alt kategorileri şu şekildedir.

1. Bilinmeyen bir kelime ile karşılaşıldığında, kelime anlamını çözmek için kullanılan stratejiler

- Kelime içinde bulunduğu bağlama başvurma.
- Kelimeyi başka ifade, cümle ve metin bağlamında arama.
- Şekil bilgisi farkındalığını kullanma.
- Tahmin etme.
- Sözlük kullanma
- Görsellerden yararlanma
- Canlandırma yapma

2. Kelime anlamını kesinleştirmek ve kelime hazinesini derinleştirmek için kullanılan stratejiler

- Bağlam üretme.
- Metinler arası okuma.
- Kelime defteri/sözlük oluşturma.
- Kavram haritası oluşturma.

3. Yeni kelime ve kavram öğretmek için kullanılacak stratejiler

- Dil farkındalığı kazanma.
- İletişime açık olma.
- Dinleme ve okuma alışkanlığı kazanma.

Kelime öğretimi stratejileri doğrultusunda kategorilendirilen kelimeler doküman incelemesine göre ele alınmıştır. Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri doğrultusunda geliştirilmiş yapılandırılmış gözlem formu hazırlanarak, uzman kimliğine sahip ders öğretmenlerinin ders sürecinde bu stratejileri uygulama süreçleri izlenmiştir. Kategorisel şekilde hazırlanmış olan kelime öğretim stratejileri anket şeklinde yapılandırılarak ders öğretmenlerinin uygulama sıklıkları nicel veri olarak çalışmada yer almıştır.

Araştırmanın verilerinin analizine dair testler uygulanmıştır. Yapılan araştırmanın veri dağılımının normalliği kontrol edilmiştir. Bu normallik dağılımının kontrol için Skewness ve Kurtosis testi uygulanmış ve sonuçların -1,96 ile +1,96 arasında olduğu yani verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Araştırma verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22 programı ile analiz edilmiş ve tablo haline getirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin analiz edilerek elde edilen verilerin düzenlenerek tablolar halinde verilmiştir. Bu veriler ve tablolardan yola çıkarak yorumlar yapılmıştır.

4.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Kelime Öğrenme Stratejilerine Dair Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırmanın temeli olan “Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandığı kelime öğrenme stratejileri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Ankete katılan öğrencilerin hangi stratejileri ne kadar kullandıkları belirlenmiş ve tablo hâline getirilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini kullanma oranları

Str		n		rt.		ran	
atejiler		az	çok				
lek	Bel	10	.00	.00	,2204 76	60303	rta
irleme	Bel	10	.00	.00	,2857 14	689970	rta
şsel	Bili	10	.00	.00	,0428 57	80683	rta
bişsel	Üst	10	.00	.00	,3095 24	81868	rta
yal	Sos	10	.00	.00	,5038 10	76006	üks ek

Boşnak öğrencilerin Türkçe öğrenirken en çok kullandığı stratejilerin sosyal

stratejiler olduğu görülmüştür. Bu oran 3.503810 olarak belirlenmiş ve sorulara verilen cevapların ortalamasının ortalaması alınarak bulunmuştur. Verilerin analiz edilmesi için betimleyici istatistik kullanılmıştır.

Puanlama sistemi Oxford (1990) ve Schmitt (1997) belirlediği 0 ile 2.4 arası düşük, 2.4 ile 3.5 arası orta ve 3.5 ve üzeri için yüksek puanlaması kullanılmıştır. Bu veriler ışığında sırasıyla en çok kullanılan stratejiler sosyal stratejiler, üstbilişsel stratejiler, belirleme stratejileri, bellek stratejileri, bilişsel stratejiler olmuştur. Başka bir yorum olarak öğrencilerin sık sık kelime öğrenme stratejilerini kullandıkları ve bunları aktif olarak kullandıkları görülmüştür.

Yapılan çalışma toplamda 5 kategoride 5'er sorudan toplamda 25 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulara verilen yanıtların verilerinin analizi aşağıdaki tablolarda sırayla verilmektedir.

Tablo 19. Ankette bulunan bellek stratejileri sorularına verilen cevapların oranı

strateji	Soru	rt.	ran
bellek	1-) Yeni bir kelime öğrenirken atasözleri ve deyimler ile öğrenirim.	,60000 0	0,998 564 rta
	2-) Türkçe bir kelime aklıma gelmediği zaman kelimenin eş anlamlısını kullanırım/hatırlamaya çalışırım.	,82381 0	,9445 92 üks ek
	3-) Öğrendiğim kelimeleri küçük kağıtlara yazarak aklımda tutmaya çalışırım.	,27142 9	,2441 80 üşü k
	4-) Yeni bir kelimeyi öğrenmek/hatırlamak için o kelimenin resmini zihnimde	,33333 3	,2073 67 rta

canlandırırım.			
5-) Sözcüğün anlamını kullanıldığı içerikten tahmin etmeye çalışırım.	,07142 9	,8298 51	üks ek

Bellek stratejileri katılımcıların en az kullandığı ikinci stratejidir. Bu stratejinin en çok tercih edilen alt stratejisi ise kelimenin geçtiği içeriğe bakarak tahmin etmek olmuştur.

Katılımcıların ikinci olarak en çok tercih ettiği strateji ise bilmedikleri veya unuttukları kelimeleri hatırlamak ya da karşı tarafa anlatabilmek için o kelimenin eş anlamlısını kullanmak olmuştur. Öğrenciler eş anlamlı sözcükleri kullanarak aynı zamanda daha fazla kelime bildiklerini diğer bir deyiş ile kelime dağarcıklarının geniş olduğunu göstermektedir. Daha az kullanılan stratejiler ise öğrenilen sözcüğü ata sözleri ve deyimler ile öğrenmek ve çok az kullanılan strateji ise yeni öğrenilen kelimelerin kağıtlara yazılması stratejisidir.

Tablo 20. Ankette bulunan belirleme stratejilerine verilen cevapların oranı

strateji	Soru	rt.	ran
elirle me	1-) Yeni kelimenin geçtiği bölümün analizini yaparak kelimenin anlamını çıkarmaya çalışırım.	,67142 9	,9741 36 üks ek
	2-) Türkçe sözcük öğrenirken Türkçe- Boşnakça/Boşnakça-Türkçe sözlük kullanırım.	,83809 5	,2949 94 rta
	3-) Sözcük öğrenirken eğer varsa resim, vücut dili ve mimikler ile anlamını anlamaya çalışırım.	,44761 9	,0304 54 rta
	4-) Yeni öğrendiğim bir sözcüğün eklerini analiz ederek anlamaya çalışırım.	,22857 1	,1003 01 rta

5-) Kelimenin kökünün	,24285	,1953	rta
ana dilimde bir karşılığı var mı	7	14	
diye bakarım.			

Belirleme stratejilerinde katılımcıların en çok kullanmayı tercih ettikleri strateji kelimenin geçtiği bölümüne bakılarak kelimenin anlamlandırılmasını sağlamak olduğu görülmüştür. Burada öğrenci cümlelerin gidişatına bakarak bilmediği kelimeyi anlamaya çalışmaktadır. İkinci olarak katılımcılar en çok kelimenin anlamını kavramak için vücut dilinin, jest ve mimiklerin eğer varsa resimlerin kullanılması olmuştur.

Bir yabancı dil öğrenme sürecinde ister tek dilli (tek dilli) ister iki dilli (iki dilli) olsun, bir sözlük kullanmak gerçekten yararlıdır ve bir yabancı dilin kelime dağarcığına hâkim olma ve genişletme konusunda büyük ölçüde yardımcı olabilir. Tek dilli veya iki dilli: İlki, kelimeyi aynı dilde açıklar ve ileri düzey öğrenciler için harikadır, ikincisi ise ana dile çeviri sağlar ve yeni başlayanlar ve hızlı çeviriler için iyidir. Klasik sözlüklere ek olarak çevrimiçi sözlükler de bulunabilir.

Boşnak öğrencilerin sorunlarından biri de tek dilli Türkçe sözlüğü, Marija Đinđić'in Türkçe-Sırpça sözlüğü (2016) ve Şakir Bayhan'ın Boşnakça-Türkçe Sözlük (2015)'ünün Bosna Hersek'te bulunması ve satın alınmasının zor olmasıdır. Bu üç sözlük Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından yayımlanmakta olup, Bosna Hersek'te bu sözlükler satılmamaktadır, ancak Yunus Emre Enstitüsü kütüphanesinde kullanıma sunulmaktadır. Bu sözlüklerin aksine Bosna Hersek'teki kitapçılarda daha küçük Türkçe-Boşnakça sözlükler bulmak mümkün. Bazı sözlüklerin bulunmaması dışında, öğrencilerin Türkçe öğrenirken sözlük kullanmamalarının başka nedenleri de vardır. Bazı öğrencilerin kelime dağarcığını kullanmamaları, yalnızca onların zayıf dil yeterlilikleriyle ilgili değildir. Sözlükler, çok sayıda veri içerdikleri için tam olarak korkutucu görünebilir.

Tablo 21. Ankette bulunan bilişsel stratejileri verilen cevapların oranı

strateji	Soru	rt.	ran
ilişsel	1-) Yeni öğrendiğim kelimeleri yazılı ve sözlü olarak tekrar ederim.	,30952 4	,0956 22 üks ek
	2-) Öğrendiğim kelimeler için kelime defteri tutarım.	,51428 6	,3598 08 rta
	3-) Ana dilimden Türkçeye/Türkçeden ana dilime çeviri yaparım.	,52857 1	,0633 71 üks ek
	4-) Yeni karşılaştığım bir kelimeyi parçalara ayırarak anlamaya çalışırım.	,84761 9	,1389 66 rta
	5-) Önemli kelime ve bilgileri belirgin bir kalem ile (fosforlu kalem vb.) işaretlerim.	,01428 6	,3885 33 rta

Araştırmanın bu kısmında görülmektedir ki katılımcıların çoğu çeviri yöntemini kullanmaktadır. Kelimeleri öğrenmek için ana dillerinden Türkçeye ya da Türkçeden ana dillerine çeviri yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Diğer bir strateji ise yazılı ve sözlü tekrar yaparak kelimelerin kalıcılığının sağlanması ve istenildiğinde bu bilginin geri çağırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Sırasıyla öğrenciler en çok çeviri yapma yöntemini, yazılı ve sözlü tekrar etmeyi, öğrenmek istedikleri kelimeleri renkli kalemle işaretleyerek vurgulamayı, karşılaştıkları uzun kelimeleri parçalara ayırarak anlamaya çalışmak ve son olarak kelime defteri tutmak olduğu görülmüştür.

Tablo 22. Ankette bulunan üstbilişsel stratejilere verilen cevapların oranı

strateji	Soru	rt.	ran
stbilişs el	1-) Türkçe öğrenmek için sosyal medya, gazete, film ve dizi, şarkı gibi araçları kullanırım	,20000 0	,9218 25 üks ek
	2-) Kelime öğrenmek için kendime en uygun olan yöntemi bulmaya çalışırım.	,95714 3	,0906 61 üks ek
	3-) En iyi şekilde kelime öğrenmek için plan ve program yaparım.	,85714 3	,3372 01 rta
	4-) Öğrenim sürecimi ve gelişimimi analiz etmek için kendimi test ederim.	,06190 5	,1944 75 rta
	5-) Öğrendiğim bilgileri tekrar etmek için kendime düzenli bir tekrar planı hazırlarım	,47142 9	,1786 14 rta

Bu veriler göstermektedir ki teknolojik gelişmelerin ve bilgiye ulaşımın bir parmak hareketi kadar kolaylaştığı bilgisayar çağında tahmin edildiği üzere katılımcıların en çok tercih ettiği kelime öğrenme stratejilerinden birinin de yazılı/basılı bilgilerin yanı sıra teknolojik aletlerin de yardımı ile dil öğrenimi ve haliyle kelime öğrenimi yapıldığı görülmüştür. Daha önceden de belirtildiği gibi Boşnak öğrencilerin sosyal medya ve televizyon yardımı ile Türkçe kelimeler öğrenmesi kolaydır çünkü giderek ün kazanan Türkiye'nin ekonomik ve siyasi gücünün artması ve tarihin getirdiği dostluk ve bağları koruma düşüncesi ile birlikte birçok tarihi miras ve kültür paylaşımının yanı sıra günümüzde Türk televizyon dizi ve filmlerinin Bosna Hersek'te yayınlandığını bilmekteyiz. Bu sebeple öğrencilerin çoğu birçok Türkçe kelimeye hâkimdir.

Öğrencilerin kendilerine uygun kelime öğrenme stratejilerini bulmaya çalışması ve kendilerine uygun ortamı sağlamaları ikinci en çok kullanılan strateji olmuştur. Sırayı ile ise kullanılan stratejiler şöyledir sosyal medya vb. şeylerin kullanılması, uygun stratejilerin ve ortamların bulunması, öğrencilerin kendi gelişimlerini izleyip test etmesi, planlı ve programlı çalışması ve son olarak düzenli tekrar planı yapılması olmuştur.

Tablo 23. Ankette bulunan sosyal stratejileri verilen cevapların oranı

strateji	Soru	rt.	ran
sosyal	1-) Türkçe kelimeler öğrenmek için öğretmenimden yardım alırım.	,576190	,414286 rta
	2-) Sözlü ya da yazılı bir yanlışı yaptığım zaman öğretmen veya arkadaşlarımdan hatamı düzeltmesini isterim.	,914286	,027044 üks ek
	3-) Dersler ve kurslar haricinde dışarıda da Türkçe konuşan insanlar ile iletişim kurarım.	,476190	,831155 üks ek
	4-) Yeni bir kelimeyi öğrenirken öğretmen veya arkadaşlarımdan kelimeyi cümle içinde kullanmasını isterim.	,138095	,346616 rta
	5-) Yeni kelimeler öğrenmek için sınıf içinde grup çalışması yaparım veya sosyal aktivitelere katılırım.	,414286	,196000 rta

Anket sonuçlarına göre katılımcıların en çok tercih ettikleri strateji yetkin dil konuşurları ile kurmak olmuştur. Bunun en temel sebebi daha önceden de belirtildiği gibi Saraybosna’da Türkçe öğrenen öğrencilerin birçok kurumda Türkçe etkileşime rahatlıkla geçebilme imkânı vardır. Diğer yandan ana dili Türkçe olan insanların Saraybosna’ya okuma sebepleriyle gelmesi ve turistik açıdan ünlü ve ekonomik bir yer olması da bu tür imkânlarla kolaylık sağlamaktadır. İkinci sırada katılımcılar en çok yaptıkları hataları

düzeltilmesi için öğretmen ya da arkadaşlarından yardım istedikleri görülmüştür. Bu da katılımcıların sosyal açıdan kolaylıkla iletişim kurabileceklerini ve öğrenme süreçlerini hızlandırabileceklerini göstermektedir. Sonrasında sırası ile yeni kelimeyi cümle içinde kullanmayı istemek ve yeni kelimeler için öğretmenlerinden yardım isteme stratejilerini tercih etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilerin analizi sonucu meydana çıkan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Tartışma

Yapılan bu araştırmaya katılan öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini kullanma düzeylerine ilişkin bulgular değerlendirildiği zaman sosyal stratejiler, üstbilişsel stratejiler, belirleme stratejileri, bellek stratejileri, bilişsel stratejileri yaygın olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin tüm stratejileri yaygın olarak kullanma nedenlerinin başında öğrenme stillerinin birbirinden farklı olmasının yattığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bellek stratejisi kapsamında en fazla kullandıkları yöntemin “kelimenin geçtiği içeriğe bakarak tahmin etme” yöntemi olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin kelime öğrenme süresinde kullandıkları belirleme stratejilerinin başında “kelimenin geçtiği bölümüne bakılarak kelimenin anlamlandırılmasını sağlama” yönteminin geldiği bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin bilişsel kelime öğrenme stratejileri içinde en yaygın kullandıkları yöntemin “çeviri yöntemi” olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin kelime öğrenme sürecinde kullandıkları üstbilişsel stratejilerin başında ise teknolojik ders materyallerinden yararlanılmasının geldiği görülmüştür. Bunun yanında öğrencilerin kelime öğrenme sürecinde kullandıkları sosyal stratejilerin başında dili bilen diğer insanlar ile konuşma tekniğinin geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da yabancı dil öğreniminde öğrencilerin birbirinden farklı öğrenme stratejileri kullandığı, yabancı dil öğrenmede kullanılan stratejilerin öğrencilerin milletlerine göre de bazı farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir (Akyalı-Mills, 2014, s. 4). Keskin (2019, s. 2) tarafından bu konuda yapılan çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin dil seviyeleri arttıkça kullandıkları kelime öğrenme stratejilerinin de farklılaştığı tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmada öğrencilerin kelime öğrenme sürecinde en az tercih ettikleri stratejilerin üstbilişsel, duyuşsal, bellek ve telafi stratejileri olduğu, öğrencilerin iletişim süreçlerinde en fazla kullandıkları kelime öğrenme stratejisinin ise sosyal strateji olduğu belirlenmiştir.

Yazıcı (2014, s. 3) tarafından yapılan araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan öğrenme stratejilerinin dil gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu çalışmada derslerde görev yapan öğretim elemanlarının görüşleri incelenmiştir. Söz konusu çalışmada öğretim elemanı görüşlerine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde en fazla etkili olan öğrenme stratejilerinin başında duyuşsal stratejilerin geldiği tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya katılan öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe kelime öğrenme sürecinde kullandıkları stratejilerin etkili olabilmesi için uygulanan öğretim programının ve kullanılan ders materyallerinin de kullanılan öğrenme stratejilerine uyumlu olması gerekmektedir. Buna karşılık literatürde yer alan çalışmalarda kelime öğrenme sürecinde öğrencilerin farklı öğrenme stratejilerinden yararlandıkları, buna karşılık ders materyallerinin tüm kelime öğrenme stratejilerinin kullanımına uygun olmadığı belirtilmektedir (Saydam, 2018, s. 4).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kelime öğrenme sürecinde farklı stratejilerden yararlandıkları göz önünde bulundurulduğu zaman, öğretim elemanlarının da kelime öğretim sürecinde farklı stratejilere yer vermeleri gerekmektedir. Ancak yapılan çalışma sonuçları yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere kelime öğretim sürecinde öğretim elemanların farklı stratejilerden yararlanmadıkları, bu durumun da kelime öğretim sürecini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde görev yapan öğretim elemanlarının dolaylı öğretim stratejileri ile kıyaslandığı zaman doğrudan öğretim stratejilerini daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir (Tekin, 2019, s. 3).

Sonuçlar

Birçok kez bahsedildiği gibi bir dili öğrenmenin temeli kelime öğrenmektir. Bu temel becerinin dışında geliştirilmesi gereken becerilerden 4 temel beceri olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme de dil öğrenimi ve bireyin kendini daha iyi ifade edebilmesi için önemli bir rol oynamaktadır.

Sözcük öğreniminin yanı sıra sözcük öğretiminin önemi de oldukça önemlidir. Türkiye son yıllarda yabancı dil öğretimi üzerine büyük gelişmeler göstermiş ve kendi bünyesinde kaliteleri öğretmenler yetiştirmiştir. Bu sayede Türk dilinin öğretilmesi ve yayılmasına büyük katkı sağlamıştır.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerden toplanan verileri analiz ederek elde edilen sonuçlar neticesinde öğrencilerin/bireylerin en çok kullanmayı tercih ettiği strateji türü *Sosyal Stratejiler* olmuştur. Sosyal stratejilerde öğrenciler en çok “Dersler ve kurslar haricinde dışarıda da Türkçe konuşan insanlar ile iletişim kurarım” cevabını tercih etmiştir. Bunun temel sebepleri arasında birçok Türkçe eğitim veren kurum olması ve turist açıdan olduğu kadar eğitim açısından da ünlü bir ülkedir. Öğrencilerin en az kullandıkları stratejiler ise *Bilişsel Stratejiler* olmuştur.

2. Yapılan araştırma sonucunda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kelime öğrenme stratejilerini *Bellek Stratejileri*, *Belirleme Stratejileri*, *Bilişsel Stratejiler* ve *Üstbilişsel Stratejileri* orta düzeyde kullandıkları görülmüştür. Bu da bizlere öğrencilerin genel olarak kelime öğrenme stratejilerini kullandıklarını göstermektedir.

3. Öğrencilerin Türkçe düzeylerine göre Türkçe öğrenirken zorlandıkları konularda anlamlı bir fark görülmemiştir. Öğrencilerin hepsi temel olarak en çok *dilbilgisi* konusunda zorlanmaktadır. Dilbilgisi konusundan sonra ise öğrencilerin en çok *konuşma* konusunda zorluk çektikleri görülmüştür.

Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda Türkçe öğretimi-öğrenimi konusunda ve kelime öğrenme stratejileri ile ilgili bilgi sahibi olmak isteyen kişiler için bazı öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Öğrencilerin kelime öğrenme stratejileri konusunda çok bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Bu konu ile ilgili öğrencilerin bilgilendirilmesi faydalı olacaktır.

2. Bosna Hersek'te Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin kelime öğrenme stratejileri ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin kelime öğretme stratejilerini geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir.

3. Bu araştırma sonucuna göre Bosna Hersek'te Türkçe eğitimi görmüş veya gören kişilerin en çok tercih ettiği strateji sosyal stratejiler olduğu görülmüştür. Öğrencilerin çoğunlukla sosyal aktiflik sayesinde kelime öğrenmeyi tercih etmelerinin yanı sıra onlara diğer stratejiler hakkında da bilgi vererek bütün stratejileri verimli şekilde kullanmaları sağlanabilir.

4. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyallerinin öğrenme süreçleri üzerinde önemli birer belirleyici olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda Türkçe kelime öğretiminde geleneksel öğretim yöntemlerine ek olarak farklı ders materyallerinden yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

AÇIK, F. (2008)	Türkiye’de Yabancılar Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri , Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü “Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu” 2008 tarihinde sunulmuştur.
AKSU, R. (2016)	Yabancılar Türkçe Öğretimi İçin Hazırlanan Türkçe Sözlüklerde Metod: Divânü Lügâti’t- Türk ve Bulgâtü’l- Müştak Örneği , Aydın Tömer Dil Dergisi, 1 (2), 41-54
AKYALI-MİLLS, S. (2014)	Anadili İngilizce olan öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe ve Anadili Türkçe olan öğrencilerin yabancı dil olarak İngilizce öğrenme stratejilerinin karşılaştırılması , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
AKYÜZ-ARU, S., ve ERTEM, İ.S. (2014)	Türkçe Ders Kitaplarında Kelime Hazinesini Geliştirmeye Yönelik Planlamanın İncelenmesi ,
ANWAR, İ. (2012)	Irak’ta Türkçe Eğitiminin Dünü ve Bugünü , Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi, 2 (2), 1-8.
ASLAN, T. (2013)	7. Sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki anlamını bilmedikleri kelimelerden hareketle söz varlığını geliştirmelerine yönelik bir

araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim
Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi.

BATUR, Z. (2006)	İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe 6. ve 7. sınıf ders kitaplarından geçen bilinmeyen kelimeleri kazanım düzeyleri üzerine bir araştırma , Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
BAYHAN, Ş. (2015)	Boşnakça-Türkçe Sözlük , Türk Dil Kurumu.
BİÇER, N. (2012)	Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi , Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 1(4), 107-133.
BOŠNJAK TERZIĆ, B. (2018)	Samoregulirano učenje vokabulara u engleskom jeziku struke (Doctoral dissertation).
BLOOMFIELD, L. (1984)	Language , Chicago: University of Chicago Press.
ÇAKMAK, C. (2015)	YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN TARİHÇESİNE GENEL BİR BAKIŞ DENEMESİ , Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 167- 182
ČAUŠEVIĆ, E. MARIJA ĐINĐIĆ (2016)	NOVI TURSKO-SRPSKI REČNIK/YENİ TÜRKÇE-SİRPÇA SÖZLÜK , Prilozi za orijentalnu filologiju, 65, 347-349.
DELİVELİ, K. (2008)	Konuşma. Etkinliklerle Türkçe Öğretimi içinde (s. 159-198) , İstanbul: Ekin Yayınevi.
DE SAUSSURE, F. (1989)	Cours de linguistique générale (Vol. 1), Otto Harrassowitz Verlag.

ERÇAÇAN, C. (2013)	Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi , Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11, 331-352.
EROL, H. F. (2014)	Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel seviyede kelime edinimi , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.
FİLAN, K. (2014)	Turski jezik u Bosni u osmansko doba , Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, (35), 151-178.
GU, Y., ve JOHNSON, R. K. (1996)	Vocabulary learning strategies and language learning outcomes , Language learning, 46(4), 643-679.
GÜLERYÜZ, H. (2008)	Dil ve Anadil. Aziz Atilla Tazebay, Süleyman Çelenk (Editörler). Türkçe Öğretimi: İlke-Yöntem-Teknikler (s. 311-329), 1. Baskı. Ankara: Maya Akademi.
GÜMÜŞ, M. (2012)	Dil öğretiminde temel beceriler , НАУКА И НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, 2, 267-272.
GÜNEŞ, F. (2013)	Türkçe Öğretimi: Yaklaşımlar ve Modeller , Ankara: Pegem Akademi.
GÜZEL, G. (2015)	Ortaokul Türkçe ders kitaplarında sözcük öğretiminin yaratıcı dil öğretimi açısından değerlendirilmesi , Ankara: Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
HASEKİOĞLU, I. (2009)	Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük bilgisi öğretimi-Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1 serisinde sözcük öğretiminin değerlendirilmesi ve sözcük öğretimi için uygulama örnekleri ,

	Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
HELLER-ROAZEN, D. (2005)	Echolalias: On the forgetting of language (p. 287), New York: Zone Books.
İNCE, H. G. (2006)	Türkçede kelime öğretimi , Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
İŞERİ, K. (2008)	Yazma eğitimi, Türkçe öğretimi içinde s. 130-158 , Çelenk, s. ve Tazebay, A. (ed.), Ankara: Maya Akademi.
İŞİSAĞ, K. (2008)	Avrupa Dilleri Ortak Başvuru Metni'nin Dilbilimsel Açidan İncelenmesi , Journal of Language and Linguistic Studies, 4 (1), 105-122.
JELASKA, Z. (2005)	Jezik, komunikacija i sposobnosti: nazivi i bliskoznačnice , Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 52(4), 128-138.
KALFA, M. (2014)	Yabancılar Türkçe öğretiminde temel düzeydeki öğrencilerin eğitsel oyunlarla yazma becerilerinin geliştirilmesi , Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 20, 85-102.
KARADAĞ, Ö. (2019)	Kelime öğretimi , Ankara: Pegem Akademi.
KARADAĞ, Ö., ve KURUDAYIOĞLU, M. (2010)	2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi , Türklük Bilimi Araştırmaları, 27, 423-436.
KARAKUŞ-TAYŞİ, E., ve TAŞKIN, Y. (2018)	Ortaokul öğrencileri için yazma kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması , Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7 (2),

KARATAY, H. (2007)	KELİME ÖĞRETİMİ, Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF), (1).
KESKİN, D. (2019)	Dil öğrenme stratejilerinin yabancı dil olarak türkçe kelime öğretiminde öğrenenlere etkisi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
KIRKKILIÇ, A., SEVİM, O. (2012)	Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk kültür ve edebiyatının yeri s. 359-386, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, 2, Ankara: Pegem Akademi.
KOÇAK, N., ERGİN, B., ve YALÇIN, H. (2014)	60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 4, 100-106.
KOÇOĞLU, T. AHMADOĞHLI, A. (2018)	FARŞA BİLENLERE TÜRKÇE ÖĞRETMEK İÇİN YAZILMIŞ FARŞA-ÇAĞATAY TÜRKÇESİ MANZUM BİR SÖZLÜK: LEHÇETÜ’T-TÜRK, Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, (9), 45-85. DOI: 10.28981/hikmet.466354
KORKMAZ, B. (2008)	Okuma eğitimi, Türkçe öğretimi içinde s. 68- 127, Çelenk, s. ve Tazebay, A. (ed.), Ankara: Maya Akademi.
KARATAY, H., DOLUNAY, S., ve SAVAŞ, Ö. (2014)	Türkçe öğretmenlerinin etkin dinleme ve dönüt durumları, Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2 (4), 85-106.

KEMİKSİZ, Ö. (2017)	Dinleme becerisi üzerine yazılan makalelerin değerlendirilmesi , International Journal of Languages' Education and Teaching, 5 (1), 511-531.
KORKMAZ, Z. (1992)	Grammer terimleri sözlüğü (Vol. 575), Türk Dil Kurumu.
KURUDAYIOĞLU, M. (2005)	İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma , Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
MADEN, S., DİNCEL, Ö., ve MADEN, A. (2015)	Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma kaygıları , Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 4(2), 748-769.
MENTEŞE, H. (2013)	Türkçe dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Aydın ili örneği) , Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
METE, F., ve BAĞCI-AYRANCI, B. (2016)	Lisans öğrencilerinin dinleme becerisi üzerine görüşleri , Journal of Human Sciences, 13 (3), 4959-4972.
NATION, I. S. P. (2001)	Learning Vocabulary in Another Language . Cambridge: Cambridge University Press. http://doi.org/10.1017/CBO9781139524759
NAZARI, N. (2020)	YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGAN ÖĞRENCİLERİN SÖZCÜK ÖĞRENME STRATEJİLERİ , T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
ONAY, İ. (2018)	UYGURLAR VE T'ANG HANEDANLIĞI ARASINDAKİ DİPLOMATİK İLİŞKİLER VE ELÇİLER ,

OXFORD, R. (1990)	Language Learning Strategies , New York, 3.
OXFORD, R. (1990)	Language Learning Strategies What Every Teacher Should Know , Boston, Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
ÖZBAY, P. MELANLIOĞLU, A. (2008)	Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi , Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (1), 30-45.
PETROVIĆ, V. ZRINJKA GLOVACKI-BERNARDI VD. (2001)	Uvod u lingvistiku , Zagreb: Školska knjiga, 2001, 288 str. Strani jezici: časopis za unapređenje nastave stranih jezika, 4, 245-246.
PİLANCI, H., ve SALTİK, O. (2018)	Yabancılar Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi İçeriğini Etkileyen Faktörler: A1, A2 Düzeyleri , Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 4(9), 122-149.
RUBIN, J. (1981)	Learner strategies: Theoretical assumptions, research history and typology , Learner strategies in language learning, 15-30.
SAYDAM, M. (2018)	Kelime öğretimi stratejileri açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitapları üzerine bir araştırma , İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
SCHMITT, N. (1997)	VOCABULARY LEARNING STRATEGIES , University of Nottingham.
SKUTNABB-KANGAS, T., & PHILLIPSON, R. (1995)	Linguistic human rights , Berlin: Mouton.

SÖYLEMEZ, A.S. (2016)	Yabancı Dilde Okuma Öğretimi, Yabancı Dil Öğretimine Genel Bakış, 43-54.
SUSAR-KIRMIZI, F. (2008)	Okuma. Etkinliklerle Türkçe Öğretimi içinde (s. 105-158), İstanbul: Ekin Yayınevi.
TAGA, T. (2018)	Yazma etkinlikleriyle bütünleştirilmiş kelime öğretiminin kelime öğrenme, hatırlama ve farkındalığına etkisi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
TANRIVERDİ, T., ve ÖZTÜRK, E. (2019)	Öğrencilerin Kelime Hazinesinin Geliştirilmesinde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Yeri, Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 2 (1), 93-120.
TEKİN, E. (2019)	Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri üzerine bir durum tespiti, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
TOPBAŞ, S. (1998)	Dil, anadili ve Türkçe öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
TURSUNOVIC, M. (2019)	BOSNA HERSEK’TE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN TARİHİ VE UYGULANAN METOTLARIN İNCELENMESİ, T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİL KURUMU (2021)	Türk Dil Kurumu Sözlükleri, https://sozluk.gov.tr/
UNGAN, S. (2006)	AVRUPA BİRLİĞİNİN DİL ÖĞRETİMİNE KARŞI TUTUMU VE TÜRKÇE’NİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİLMESİ, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (15).

USTA, İ. (2012)	Dört Temel Dil Becerisi ve Arapça Öğretimindeki Katkıları , International Journal of Social Science, 5 (2), 317-326.
ÜNALAN, Ş. (2006)	Türkçe öğretimi , Ankara: Nobel Yayıncılık.
VARDAR, B. (2007)	Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü , İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
VARIŞOĞLU, M. C. (2017)	TÜRKÇE ÖĞRENEN LİTVANYALI ÖĞRENCİLERİN KULLANDIKLARI DİL ÖĞRENME STRATEJİLERİ , Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (59), 533-546.
YAYLI, D. (2008)	Yazma, etkinliklerle Türkçe öğretimi içinde s. 201-226 , İstanbul: Ekin Yayınevi.
YAZICI, E. (2014)	Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine ilişkin stratejiler , Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
YIGIN, M. (2013)	Türkçenin İkinci Dil Olarak Öğretiminde Öğrencilerin Kullandıkları Kelime Öğrenme Stratejileri , Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
WHITNEY, W. D. (1867)	Language and the Study of Language

ANKET FORMU

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Boşnak Öğrencilerin Kullandığı Kelime Öğrenme Stratejileri

Sevgili öğrenciler,

Bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejilerini belirlemek amaçlanmıştır. Anket 2 bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde sizden bazı kişisel bilgiler istenmektedir, ikinci bölümde ise kelime öğrenme stratejileri ile alakalı bazı sorular yer almaktadır. Ankette yer alan soruları işaretlemek için (X) işaretini kullanabilirsiniz. Ankete katıldığınız için teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaş: ☐ 18-20 ☐ 21-23 ☐ 25 üzeri

Ana Diliniz: _____

Eğitim Durumu: ☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın

Bildiğiniz Diller: 1. _____ 2. _____ 3. _____

Türkçe Düzeyi: ☐ A1 ☐ A2 ☐ B1 ☐ B2 ☐

C1

Aşağıdaki konulardan hangisi sizi Türkçeyi öğrenirken zorlamaktadır?

- ☐ Okuma
- ☐ Konuşma
- ☐ Dinleme
- ☐ Yazma
- ☐ Dil bilgisi
- ☐ Sözcük öğrenimi

Türkçe öğrenme sebebiniz nedir? (Birden fazla seçebilirsiniz)

- ☐ Eğitim
- ☐ İş
- ☐ Kültürü tanımak
- ☐ Arkadaş edinmek
- ☐ Seyahat için

2. KELİME ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Bu anket R. Oxford (1990) ve N. Schmitt (1997) yazılarından derlenmiştir. Puanlama 1 ile 5 arasındadır.

Puanlama şunu ifade etmektedir;

1. Strateji **hiç** kullanmam.
2. Strateji **nadiren** kullanırım.
3. Strateji **bazen** kullanırım.
4. Strateji **genellikle** kullanırım.
5. Strateji **her zaman** kullanırım.

Kelime öğrenme Stratejileri		Hiç	Nadi	Ara	Gene	Her
Bellek Stratejileri						
	Yeni bir kelime öğrenirken atasözleri ve deyimler ile öğrenirim.					
	Türkçe bir kelime aklıma gelmediği zaman kelimenin eş anlamlısını kullanırım/hatırlamaya çalışırım.					
	Öğrendiğim kelimeleri küçük kağıtlara yazarak aklımda tutmaya çalışırım.					
	Yeni bir kelimeyi öğrenmek/hatırlamak için o kelimenin resmini zihnimde canlandırırım.					
	Sözcüğün anlamını kullanıldığı içerikten tahmin etmeye çalışırım.					
Belirleme Stratejileri						
	Yeni kelimenin geçtiği bölümün analizini yaparak kelimenin anlamını çıkarmaya çalışırım.					
	Türkçe sözcük öğrenirken Türkçe-Boşnakça/Boşnakça-Türkçe sözlük kullanırım.					

	Sözcük öğrenirken eğer varsa resim, vücut dili ve mimikler ile anlamını anlamaya çalışırım.					
	Yeni öğrendiğim bir sözcüğün eklerini analiz ederek anlamaya çalışırım.					
	Kelimenin kökünün ana dilimde bir karşılığı var mı diye bakarım.					
Bilişsel Stratejileri						
	Yeni öğrendiğim kelimeleri yazılı ve sözlü olarak tekrar ederim.					
	Öğrendiğim kelimeler için kelime defteri tutarım.					
	Ana dilimden Türkçeye/Türkçeden ana dilime çeviri yaparım.					
	Yeni karşılaştığım bir kelimeyi parçalara ayırarak anlamaya çalışırım.					
	Önemli kelime ve bilgileri belirgin bir kalem ile (fosforlu kalem vb.) işaretlerim.					
Üst-bilişsel Stratejileri						
	Türkçe öğrenmek için sosyal medya, gazete, film ve dizi, şarkı gibi araçları kullanırım					
	Kelime öğrenmek için kendime en uygun olan yöntemi bulmaya çalışırım.					
	En iyi şekilde kelime öğrenmek için plan ve program yaparım.					
	Öğrenim sürecimi ve gelişimimi analiz etmek için kendimi test ederim.					
	Öğrendiğim bilgileri tekrar etmek için kendime düzenli bir tekrar planı hazırlarım					
Sosyal Stratejileri						
	Türkçe kelimeler öğrenmek için öğretmenimden yardım alırım.					
	Sözlü ya da yazılı bir yanlış yaptığım zaman öğretmen veya arkadaşlarımdan hatamı düzeltmesini isterim.					
	Dersler ve kurslar haricinde dışarıda da Türkçe konuşan insanlar ile iletişim kurarım.					
	Yeni bir kelimeyi öğrenirken öğretmen veya arkadaşlarımdan kelimeyi cümle içinde kullanmasını isterim.					
	Yeni kelimeler öğrenmek için sınıf içinde grup çalışması yaparım veya sosyal aktivitelere katılırım.					

Anketni Obrazac

Strategije učenja riječi koje koriste bosanski učenici koji uče turski jezik kao strani jezik

Dragi učenici,

Cilj ovog istraživanja je utvrditi strategije učenja riječi koje koriste bosanski učenici koji uče turski jezik kao strani jezik. Upitnik se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu od vas se traže lični podaci, a u drugom dijelu pitanja koja se odnose na strategije učenja riječi. Oznaku (x) možete koristiti za označavanje pitanja u anketi. Toplo zahvaljujem na susretljivosti i spremnosti na sudjelovanje u ovom istraživanju.

LIČNI PODACI

Starost: ☐ 18-20 ☐ 21-23 ☐ 25+

Maternji jezik: _____

Obrazovanje: ☐ Osnovna škola ☐ Srednja škola ☐ Univerzitet

Spol: ☐ Žensko ☐ Muško

Jezici koje znate: 1. _____ 2. _____ 3. _____

Stepen poznavanja turskog jezika:

- ☐ A1 ☐ A2 ☐ B1 ☐ B2 ☐ C1

Šta vam od navedenog otežava učenje turskog jezika?

- ☐ Čitanje
☐ Pričanje
☐ Slušanje
☐ Pisanje
☐ Gramatika
☐ Učenje riječi

Razlog učenja turskog jezika? (Moguće izabrati više opcija)

- ☐ Obrazovanje
☐ Posao
☐ Upoznavanje kulture
☐ Upoznavanje prijatelja
☐ Putovanje

Strategije Učenja Riječi

Bu Ovaj upitnik sastavljen je iz studija R. Oxforda (1990) i N. Schmitta (1997). Bodovanje je između 1 i 5.

Bodovanje znači sljedeće;

- 1 - Nikada
- 2 - Rijetko
- 3 - Ponekad
- 4 - Vrlo često
- 5 - Uvijek

Strategije Učenja Riječi		Nika	Rijet	Pone	Vrlo	Uvii
Memorijske strategije						
	Kad učim novu riječ, učim uz poslovice i idiome.					
	Kada se ne mogu sjetiti riječi na turskom jeziku, koristim / pokušavam se sjetiti sinonim riječi.					
	Pokušavam naučiti riječi koje sam naučio/ la zapisujući ih na male papire.					
	Vizualiziram sliku nove riječi da bih je naučio /la .					
	Pokušavam pogoditi značenje riječi iz konteksta u kojem se koristi.					
Strategije određivanja značenja						
	Pokušavam razumjeti značenje riječi analizirajući odjeljak u kojem je nova riječ.					
	Dok učim riječi na turskom jeziku, koristim tursko- bosanski/ bosansko- turski rječnik.					
	Dok učim riječ, pokušavam razumjeti njezino značenje slikom, govorom tijela i gestama, ako postoje.					

	Analiziranjem sufiksa pokušavam razumjeti riječ koju sam upravo naučio/ la.					
	Provjeravam ima li korijen riječi na turskom jeziku, ekvivalent u mom maternjem jeziku.					
Kognitivne strategije						
	Riječi koje sam upravo naučio/ la ponavljam pismeno i usmeno.					
	U posebnu svesku pišem nove naučene riječi.					
	Prevodim sa svog maternjeg jezika na turski/ sa turskog na svoj maternji jezik.					
	Pokušavam razumjeti riječ rastavljajući je na njene komponente.					
	Označavam važne riječi flomasterom/ olovkom u boji.					
Metakognitivne strategije						
	Koristim društvene medije, novine, filmove, TV serije i pjesme za učenje turskog jezika.					
	Pokušavam pronaći metodu koja mi najbolje odgovara za učenje riječi.					
	Pravim plan i program kako bih na najbolji način naučio/ la riječi.					
	Testiram se kako bih analizirao/ la svoj proces učenja i napredak.					
	Za sebe pripremam redoviti plan ponavljanja kako bih ponovio/ la naučeno.					
Društvene strategije						
	Kako bih naučio/ la nove riječi tražim pomoć od svog profesora.					
	Kada napravim grešku, tražim od profesora ili prijatelja da me isprave.					
	Osim predavanja i kurseva, komuniciram i sa ljudima koji govore turski jezik.					
	Kada učim novu riječ, zamolim svog profesora ili prijatelja da je koriste u rečenici.					
	Kako bih naučio/la novu riječ, sudjelujem u grupi na nastavi ili u društvenim aktivnostima.					